

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

İÇTÜZÜK

TEKLİF TASLAĞI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜ
(TEKLİF TASLAĞI)

FİHRİST

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜ

Madde

BİRİNCİ BÖLÜM

TANIMLAR VE GENEL HÜKÜMLER

Yasama dönemi, yasama yılı, birleşim ve oturum	1
Üye tam sayısı	2
İlk toplantı ve ant içme	3
Yasama yılının başlaması	4
Tatil	5
Ara verme	6
Ara verme veya tatilde toplantı	7

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN ORGANLARININ KURULUŞU

Geçici Başkanlık Divanı	8
Meclis Başkanının seçimi ve görev süresi	9
Başkanlık Divanının kuruluşu, çalışma usulü görev süresi	10
Siyasi parti gruplarının Başkanlık Divanında temsili	11
Başkanlık Divanında boşalma	12
Başkanlık Divanının görevleri	13
Başkanın görevleri	14
Başkanvekillerinin görevleri	15
Kâtip üyelerin görevleri	16
İdare amirlerinin görevleri	17
Siyasi parti gruplarının kuruluşu	18
Danışma Kurulu	19
Komisyon Başkanları Kurulu	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOMİSYONLAR

Komisyon türleri	21
Daimi ihtisas komisyonları	22
Siyasi parti gruplarının komisyonlarda temsili ve komisyonların oluşumu	23
Komisyon üyeliklerinde boşalma	24
Komisyon Başkanlık Divanı	25
Komisyon gündemi, toplantı yeri ve çağrısı, karar yeter sayısı	26
Komisyon toplantılarına katılma	27
Komisyonlara devam	28
Komisyonlarda kapalı oturum	29
Komisyon tutanakları	30
Komisyonlarda yeniden görüşme	31
Komisyonların yetkisi	32
Komisyonlarda görüşme süresi	33
Kanun tekliflerinin ilk görüşmesi ve hükümet görüşü istemi	34
Komisyonlarda görüşme	35
Komisyon raporları	36
Genel Kurulda komisyonların temsili	37
Komisyon toplantılarının düzeni	38
Bütçe, kesinhesap ve faaliyet raporlarının Genel Kurula sunuşu ve komisyonlarda görüşülmesi	39
Bütçe ve kesinhesap alt komisyonları	40
Sayıştay tarafından sunulan diğer raporların görüşülmesi	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GENEL KURUL ÇALIŞMALARI

Toplantı gün ve saatleri	42
Toplantının yönetimi ve kıyafet	43
Gündem	44
Gündemin belirlenmesi	45
Kesin ve taslak gündem	46
Meclis Resmi Bülteni	47
Özel Gündem	48
Ortak Bildiri	49

Konuşmalar	50
Usul konuşması	51
Görüşmelerde genel düzen	52
Açıklama hakkı	53
Kapalı oturumlar	54
Kapalı oturum tutanakları	55

BEŞİNCİ BÖLÜM

KANUNLARIN YAPILMASI

Kanun teklifi ve tasarısı önerme yetkisi ve geri alma	56
Seçimlerin yenilenmesi halinde tasarı, teklif ve önermelerin durumu	57
Hükümetin çekilmesi halinde kanun tasarısı ve teklifleri	58
Raporda ret istemi	59
Komisyonlara havale ve havaleye itiraz	60
Kanun tasarısı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi	61
Genel Kurul önergesi	62
Yetki kanunları ve kanun hükmünde kararname	63

ALTINCI BÖLÜM

DENETİM YOLLARI

Soru	64
Yazılı soru	65
Sözlü soru	66
Sözlü sorunun komisyonda cevaplandırılması	67
Acele soru	68
Başkanlıktan soru	69
Genel görüşme	70
Meclis araştırması	71
Meclis araştırması komisyonu	72
Gensoru	73
Meclis soruşturması önergesi	74
Meclis soruşturması önergesinin görüşülmesi	75
Meclis soruşturması komisyonunun kuruluşu	76
Meclis soruşturması komisyonunun çalışma usulü ve süresi	77
Meclis soruşturması komisyonunun yetkileri	78
Soruşturmanın sonuçlandırılması	79

YEDİNCİ BÖLÜM

KARAR YETER SAYISI, OYLAMA, SEÇİMLER

Karar yeter sayısı	80
Oylama şekilleri ve usulleri	81
Seçimlerde usul	82

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÖZEL HÜKÜMLER

Genel veya özel af ilanını içeren kanun tasarı ve teklifleri	83
Seçimlerin yenilenmesi kararı	84
Anayasa değişiklik tekliflerinin kabulü	85
Dilekçe Komisyonu	86
Komisyon Başkanının dilekçelerle ilgili görev ve yetkileri	87
Dilekçelerin Komisyonca incelenmesi ve kararların dağıtılması	88
Cumhurbaşkanının andiçme töreni	89
Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılması	90
Hükümet programının okunması	91
Hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güvenoyu	92
Güven isteminin görüşülme usulü	93

DOKUZUNCU BÖLÜM

OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ, SAVAŞ HALİ İLANI VE SİLAHLI KUVVETLERLE İLGİLİ KARARLAR

Olağanüstü hal ile ilgili kararlar	94
Sıkıyönetimle ilgili kararlar	95
Olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerinin görüşülmesi	96
Savaş hali ilanı	97
Silahlı kuvvet gönderilmesi veya kabulü	98

ONUNCU BÖLÜM

YASAMA DOKUNULMAZLIĞI VE ÜYELİĞİN DÜŞMESİ

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması istemi	99
Hazırlık Komisyonu ve görüşmeleri	100
Karma Komisyon raporu	101
Savunma hakkı	102

Üyeliğin düşmesi	103
Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma	104
Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi sürdürme	105
Milletvekillerinin devamsızlığı	106
Devamsızlık ve izin	107
Devamsızlık cetveli	108
İki ay için izin alanların ödenek ve yollukları	109

ONBİRİNCİ BÖLÜM

DİSİPLİN HÜKÜMLERİ

Disiplin cezaları	110
Uyarma	111
Uyarma cezasının verilmesi	112
Konuşma yasağı	113
Kınama	114
Meclisten geçici çıkarma	115
Meclisten geçici çıkarma cezasının sonuçları	116
Disiplin cezalarında savunma ve özür dileme	117

ONİKİNCİ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Siyasi Etik Kurulu	118
Parlamento Akademisi	119
Tutanak türleri, tutulması ve tutanakta düzeltme	120
Kolluk tedbirleri	121
Silah taşıma yasağı	122
Çalışma salonlarına girme yasağı ve ziyaretçiler	123
Türkiye Büyük Millet Meclisi eski üyeleri	124
Basın	125
Dinleyiciler	126
Türkiye Büyük Millet Meclisi içinde suç işlenmesi	127
Türkiye Büyük Millet Meclisinin heyetle temsili	128
İç hizmetlere dair mevzuat	129
Türkiye Büyük Millet Meclisi kütüphanesinden yararlanma	130
Türkiye Büyük Millet Meclisinin dış denetimine ilişkin raporlar	131
İçtüzüğün değiştirilmesi	132

Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarının yayımlanması ve yürürlüğe girmesi	133
Yürürlükten kaldırılan hükümler	134
Geçici Madde	1
Yürürlük	135
Yürütme	136

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜ (TEKLİF TASLAĞI)

BİRİNCİ BÖLÜM

Tanımlar ve Genel Hükümler

Yasama dönemi, yasama yılı, birleşim ve oturum

MADDE 1 - Yasama dönemi, iki milletvekili genel seçimi arasındaki süredir. Bu süre, seçimler Anayasa uyarınca yenilenmediği veya ertelenmediği takdirde **dört** yıldır.

Yasama yılı, 1 Ekimde başlayıp 30 Eylül'e kadar devam eden çalışma süresidir. **Ancak seçimler nedeniyle bu tarihten önce başlayan süre de bir yasama yılı olarak kabul edilir.**

Birleşim, belirli bir günde açılan Genel Kurul toplantısıdır.

Oturum, bir birleşimin ara ile bölünen kısımlarından her biridir.

AÇIKLAMA: Anayasa gereği yasama dönemi 4 yıl olarak düzeltilmiş ve yasama yılı kavramı netleştirilmiştir. Örneğin 4 Ağustos 2007-30 Eylül 2007 arası 23. Dönem birinci yasama yılı olarak kabul edilmiştir.

Üye tam sayısı

MADDE 2 - Üye tam sayısı beşyüzdür. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması, üye tam sayısını değiştirmez.

Ancak, İçtüzükte öngörülen **faaliyetler** ve seçimler için, siyasi parti gruplarının ve grubu olmayan milletvekillerinin yüzde oranlarının hesaplanmasında, üye tam sayısından açık üyeliklerin çıkarılması suretiyle bulunan sayı esas alınır.

AÇIKLAMA: Bu İçtüzüğün sistematüğinde seçimler dışında Meclisin birçok faaliyetinde (konuşmalar, sözlü sorular, önergeler) grupların ve grubu olmayan milletvekillerinin oranları dikkate alındığından "faaliyetler" ibaresi eklenerek bu husus açık hale getirilmiştir.

İlk toplantı ve ant içme

MADDE 3 - Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca ilanını izleyen **ikinci gün saat 14.00'te** çağrısız toplanır. Bu birleşimde, önce milletvekillerinin ant içme töreni yapılır.

Ant içme töreninde bulunmayan milletvekilleri veya ara seçimde milletvekili seçilenler, katıldıkları ilk birleşimin başında ant içerler.

Ant içme, her milletvekilinin, Anayasadaki metni kürsüden **aynen okuması** suretiyle olur.

Milletvekilleri, seçim çevresi, soyadı ve adlarının alfabe sırasına göre ant içerler.

AÇIKLAMA: Seçim kesin sonuçlarının YSK tarafından ilanından 5 gün sonra ilk toplantı yapılıyordu. Parlamento açısından uzun sayılabilecek bu süre 2 güne düşürülmüş ve biran önce yeni Meclisin görevine başlaması amaçlanmıştır. Yemin konusunda uygulamadan kaynaklanan bazı sıkıntıları gidermek amacıyla yemin metninin "aynen" okunacağı açık hale getirilmiştir.

Yasama yılının başlaması

MADDE 4 – Türkiye Büyük Millet Meclisi, **İçtüzükte belirtilen durumlar dışında**, her Ekim ayının birinci günü çağrısız toplanır.

Cumhurbaşkanı gerekli gördüğü takdirde, ilk birleşimde kürsüden yapacağı bir konuşmayla yasama yılını açar.

Cumhurbaşkanının ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının konuşmalarından sonra siyasi parti gruplarına ve Mecliste temsil edilen siyasi parti temsilcilerine, yasama yılının açılışına ilişkin görüşlerini belirtmek üzere onar dakikayı geçmemek üzere söz verilir. Aksi yönde karar alınmadıkça bu birleşimde başka bir konu görüşülemez.

AÇIKLAMA: Yasama yılının ilk birleşiminde Cumhurbaşkanı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanının konuşma yapımları güçlü bir teamül haline gelmiştir. Değişiklikle bu husus İçtüzüğe eklendi. Ayrıca Mecliste temsil edilen siyasi parti temsilcilerine de konuşma yapma imkanı tanındı.

Tatil

MADDE 5 – Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını belli bir süre ertelemesidir. **Tatil kararı, Danışma Kurulunun görüşü ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının teklifi üzerine Genel Kurulca alınır.** Aksi yönde karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer. Bir yasama yılı içerisinde üç aydan fazla tatil yapılamaz.

AÇIKLAMA: Tatil kararının Danışma Kurulunun görüşü ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının teklifi üzerine alınması kararlaştırılmıştır. Daha önce Danışma Kurulu önerisi gerekiyordu.

Ara verme

MADDE 6 – Ara verme, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onbeş günü geçmemek üzere çalışmalarını ertelemesidir.

Ara verme kararı, **Danışma Kurulunun görüşü ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının teklifi üzerine Genel Kurulca alınır.**

AÇIKLAMA: Ara verme kararının Danışma Kurulunun görüşü ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının teklifi üzerine alınması kararlaştırılmıştır. Daha önce Danışma Kurulu önerisi gerekiyordu.

Ara verme veya tatilde toplantı

MADDE 7 - Türkiye Büyük Millet Meclisi ara verme veya tatil sırasında Cumhurbaşkanı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından toplantıya çağrılması halinde, belirtilen gün ve saatte toplanır.

Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine yapar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Meclisi doğrudan doğruya toplantıya çağırabilir. Üyelerin beşte birinin imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı istemini ise en geç yedi gün içinde yerine getirir.

Bu çağrılarda, toplantı gün ve saati ile bu toplantıyı gerektiren konunun belirtilmiş olması şarttır.

Birleşimin başında yapılacak yoklamada üye tam sayısının üçte birinin hazır bulunması şarttır. Yeterli çoğunluk sağlanamazsa çağrı düşer. Birleşim açılabilirdiği takdirde Başkan, ilk önce çağrı yazısını okutur ve toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde

gerekli işlemler tamamlanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına devama karar vermediği takdirde ara vermeye veya tatile devam olunur.

Anayasada, kanunlarda ve İttüzükte gösterilen süreler aksi belirtilmedikçe ara verme ve tatil sırasında işlemez.

AÇIKLAMA: Birleşimin başında üye tam sayısının üçte biri (184) aranacağı açıkça ifade edildi. Ayrıca sürelerle ilişkin mevcut İttüzüğün 183. Maddesinde yer alan fıkra ara verme sözcüğü eklenerek son fıkra olarak bu maddeye taşınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Organlarının Kuruluşu

Geçici Başkanlık Divanı

MADDE 8 – Yasama döneminin birinci birleşiminden başlayarak Başkan seçilinceye kadar en yaşlı milletvekili Geçici Başkanlık görevini yapar. İkinci derecede en yaşlı üye, Başkanvekilliği görevini yerine getirir. En genç altı milletvekili geçici olarak kâtip üyelik, **diğer en genç iki milletvekili ise, geçici olarak idare amirliği** görevi yapar.

AÇIKLAMA: Anayasaya uygun olarak Geçici Başkanlık Divanında idare amirlerinin de yer alması sağlanmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının seçimi ve görev süresi

MADDE 9- Başkanlık için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi iki yıl, ikinci devre için seçilenin görev süresi yasama dönemi sonuna kadardır.

Siyasi parti grupları, Başkanlık için aday gösteremezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, milletvekili genel seçiminden sonra Meclisin toplandığı günden itibaren veya ikinci devre için yapılacak seçimlerde birinci devre için seçilen Başkanın görev süresinin dolmasından on gün önce başlamak üzere, **üç gün** içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Aday bildirme süresinin tamamlanmasını izleyen gün Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan seçimi için kendiliğinden toplanır. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. Başkan seçilebilmek için üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyunu almak gerekir. **İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamadığı takdirde birinci oylamada en çok oy almış üç adayın katılacağı ikinci oylamaya geçilir. İkinci oylamada bu üç adaydan en çok oy alan üye Başkan seçilmiş olur.**

AÇIKLAMA: Başkan adaylarının bildirilmesi için mevcut 5 günlük süre 3 günde düşürülerek süreç hızlandırılmıştır. Ayrıca ilk turda en çok oyu alan 3 adayın katılacağı ikinci tur oylama ile seçimler tamamlanmıştır.

Başkanlık Divanının kuruluşu, çalışma usulü ve görev süresi

MADDE 10 – Başkanlık Divanı; Başkan, dört başkanvekili, yedi kâtip üye ve üç idare amirinden kurulur.

Danışma Kurulu gerektiğinde kâtip üyelerin ve idare amirlerinin sayısını artırabilir.

Başkanlık Divanının toplantı yeter sayısı üye tam sayısının, karar yeter sayısı ise toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğudur. Ancak Başkanlık Divanı üyelerinin tek başlarına üzerlerine aldıkları işlerden dolayı yapılacak şikâyetler için toplantı yeter sayısı, hakkında şikâyette bulunulan üyenin dışındaki bütün üyelerin tamamıdır.

Başkan veya vekil olarak görevlendirdiği Başkanvekili hazır bulunmadan Divan toplanamaz ve karar alamaz.

Başkanlık Divanı için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıl, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi yasama dönemi sonuna kadardır.

AÇIKLAMA: Gerektiğinde idare amirleri ve kâtip üyelerin sayısının arttırılması Genel Kurul yerine Danışma Kuruluna bırakılmıştır. Mevcut 9 ve 13. Maddelerin ilgili hükümleri birleştirilmiştir. İkinci dönem için seçilenlerin görev süresi yasama yılı yerine dönem sonuna kadar belirlenmek suretiyle netleştirilmiştir.

Siyasi Parti Gruplarının Başkanlık Divanında temsili

MADDE 11- Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanı **Danışma Kurulunun görüşünü alarak** siyasî parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre her siyasî parti grubuna düşen Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısını tespit eder ve siyasî parti gruplarına bildirir.

Başkanlık Divanındaki görev yerleri, başkanvekillikleri oranı en yüksek olan siyasî parti grubundan başlanarak sıra ile dağıtılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğuna sahip bir siyasî parti grubu bulunduğu takdirde başkanvekilliklerinin iki adedi bu siyasî parti grubuna verildikten sonra kalan başkanvekillikleri oranı en yüksek olan **diğer** siyasî parti grubundan başlanarak sıra ile dağıtılır. Siyasî parti grupları kendilerine düşen divan üyelerini **üç gün içerisinde** Başkanlığa bildirirler. **Bu listeler Meclis Resmi Bülteninde yayımlanarak kesinleşir.**

Divan üyelikleri ilk oluşturuldukları tarihten iki yıl sonra yenilenir. Yenilenme tarihinden önceki üç gün içinde yeni üyeler yukarıdaki fıkra hükümlerine göre bildirilir. **Yenilenen divan üyelikleri dönem sonuna kadar devam eder.**

AÇIKLAMA: Meclis Başkanı grupların Divandaki üyeliklerini belirlerken Danışma Kurulunun görüşünü alması eklenmiştir. İki başkanvekilliği salt çoğunluğa sahip parti grubuna verildikten sonra kalan iki başkanvekilliğinin diğer siyasî parti grupları arasında sırayla dağıtılması sağlanarak bu konudaki tartışmalara son verilmiştir. Gruplara adaylarını bildirmeler için 3 günlük süre tanınmıştır. Ayrıca Divan üyeliklerinin Genel Kurulda oylanması kaldırılmış, Meclis Resmi Bülteninde yayımlanarak kesinleşmesi sağlanmıştır. İkinci devre için seçilen Divan üyelerinin görev sürelerinin İçtüzüğün sistematığına uygun olarak dönem sonuna kadar devam edeceği netleştirilmiştir.

Başkanlık Divanında boşalma

MADDE 12- Başkanlıkta boşalma halinde, yeni Başkan seçilinceye kadar, en yaşlı Başkanvekili, Geçici Başkanlık görevini yerine getirir.

Başkanlık Divanının diğer üyeliklerinde boşalma olması halinde noksan üyelik tamamlanincaya kadar Divanın görev ve yetkisi aynen devam eder.

Mensup olduğu siyasî parti ile üyelik bağı sona eren veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurma hakkını kaybeden bir siyasî parti mensubu üyenin, Başkanlık Divanındaki görevi kendiliğinden sona erer.

Genel Kurulda siyasî parti gruplarının oranlarında değişiklik olması sonucunda, bunların Başkanlık Divanında sahip oldukları üyeliklerin sayısı ve görev yerleri değişen oranlara uymuyorsa Başkan, bu durumu tespit eder.

Bu hallerde, onuncu madde uyarınca gereken işlem yapılır.

Başkanlık Divanının görevleri

MADDE 13- Başkanlık Divanı Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince verilen görevleri yerine getirir.

Genel Kuruldaki oylamalarda ve seçimlerde önemli bir yanlışlık olduğu iddia edilirse, Başkan usul görüşmesi açabilir ve gerekirse oya başvurarak düzeltme yapar. Yanlışlık birleşimden sonra anlaşılırsa Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Divanı toplayarak takip edilecek yolu kararlaştırır.

Genel Kurulun saygı duruşunu gerektirecek haller ile **yabancı devlet adamlarının Genel Kurulda konuşması ve Genel Kurulca selamlanmasına** ilişkin esas ve usuller Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.

Bina, bahçe ve arsaların yapım, imar ve onarımı hakkındaki kararlar Başkanlık Divanınca alınır.

AÇIKLAMA: 53 ve 176. Maddelerde Divana verilen görevler bu maddeye taşınmıştır. Yabancı devlet adamlarının Genel Kurulda konuşabilmeleri İçtüzükte dayanağa kavuşturulmuştur.

Başkanın görevleri

MADDE 14– Başkanın görevleri şunlardır:

1. Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil etmek;
- 2. Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetini ve milletvekilliğinin itibarını korumak;**
- 3. Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetine yönelik hakaret ve saldırı halleri dâhil dava açmak, suç duyurusunda bulunmak ve diğer işlemleri yapmak;**
4. Genel Kurul görüşmelerini yönetmek;
5. Başkanvekillerinin hangi birleşim veya oturumları yöneteceklerine karar vermek;
6. Tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini denetlemek;
7. Başkanlık Divanına başkanlık etmek ve Divanın gündemini hazırlamak;
8. Danışma Kuruluna başkanlık etmek;
- 9. Danışma Kurulunda uzlaşma sağlanamaması halinde Genel Kurulun gündemini belirlemek,**
- 10. Komisyon Başkanları Kuruluna başkanlık etmek**
11. Tatil veya ara verme sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağırarak
12. Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarını denetlemek; işlerde birikme olması halinde komisyon başkanı ve üyelerini uyarmak ve durumu Genel Kurulun bilgisine sunmak;
13. Başkanlık Divanı kararlarını uygulamak;
14. Türkiye Büyük Millet Meclisinin idarî ve malî işleri ile kolluk işlerini yürütmek ve denetlemek;
15. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclis çalışmalarını yurt içinde ve yurt dışında tanıtıcı tedbirler almak ve yayın yapmak;
- 16. Arşive gönderilecek belgelerle ilgili karar vermek**
17. Kendisine Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Başkan, kendisine ait görevlerin yerine getirilmesi bakımından gerekli görürse, Divanın görüşünü alabilir.

Başkan, özürlü olduğu veya Ankara dışında bulunduğu zaman, görevlerini yerine getirmek üzere, başkanvekillerinden birisini yazılı olarak kendisine vekil tayin edebilir.

Başkan Cumhurbaşkanına vekâlet ederken Başkanlık yetkilerini kullanamaz. Bu yetkilerin kullanılmasında kendisine başkanvekillerinden birisini vekil tayin eder.

Başkan üyesi bulunduğu siyasi partinin veya parti grubunun faaliyetlerine, görevlerinin gereği olan haller dışında Meclis tartışmalarına katılamaz ve oy kullanamaz.

AÇIKLAMA: Başkana yeni görevler verilmiş ve eski İçtüzüğün 64. Maddesindeki hüküm son fıkra olarak taşınmıştır.

Başkanvekillerinin görevleri

MADDE 15– Başkanvekillerinin görevleri şunlardır;

- 1. Kendisine yetki verildiğinde Cumhurbaşkanına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına vekâlet etmek,**
2. Başkan tarafından görevlendirildiğinde Genel Kurul görüşmelerini yönetmek,
3. Yönettiği oturumlarla ilgili tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini gözetmek,
- 4. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanınca verilecek diğer görevleri yapmak.**

Başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasi partinin veya parti grubunun Meclis içindeki veya dışındaki faaliyetlerine, görevinin gereği olan haller dışında Meclis tartışmalarına katılamazlar ve oturumu yöneten başkanvekilleri oy kullanamazlar.

Kâtip üyelerin görevleri

MADDE 16– Kâtip üyelerin görevleri şunlardır:

1. Tutanakların tutulmasını denetlemek;
2. Tutanak özetlerini yazmak;
3. Genel Kurulda evrak okumak;
4. Yoklama yapmak;
5. Oyları saymak;
6. Seçimlerin düzen ve dürüstlük içinde geçmesini denetlemek;
7. Söz sırasını kaydetmek.

İdare amirlerinin görevleri

MADDE 17– İdare amirlerinin görevleri şunlardır:

1. Türkiye Büyük Millet Meclisinin idarî ve malî işleri ile kolluk işlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının talimatına uygun olarak yürütmek;
2. Özel törenleri idare etmek;
3. Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesine ilişkin tekliflerini Başkana sunmak;
4. Genel ve özel giriş kartlarını dağıtmak.

İdare amirleri sükûn ve düzenin korunması, görüşmelerin açıklık ve serbestliğinin sağlanması ve gereken hallerde muhafız taburunun ve emniyet kuvvetinin kullanılmasında

Başkanlığın yürütme vasıtalarıdır; ortak sorumluluk içinde görev yaparlar ve yetki kullanırlar; ara verme ve tatil sırasında sıra ile Ankara'da otururlar, bu sırayı Başkan tespit eder.

Siyasi parti gruplarının kuruluşu

MADDE 18- En az yirmi milletvekili bulunan siyasi partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurarlar.

Siyasi parti grubunun ilk kuruluşunda grup iç yönetmeliği ile her yasama dönemi başında, o gruba mensup milletvekillerinin adı, soyadı ve seçim çevrelerini gösterir liste gruplarca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilir.

Sonradan meydana gelecek değişiklikler hakkında da en kısa zamanda aynı işlem yapılır.

Danışma Kurulu

MADDE 19- Danışma Kurulu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden oluşur. Danışma Kuruluna Hükümeti temsilen bir bakan katılabilir. Başkanın daveti üzerine Başkanlık Divanı üyeleri ve **görüşme konusuyla ilgili komisyonları temsil etmek üzere komisyon temsilcileri de toplantılara katılabilir.**

Danışma Kurulu, Meclis komisyonları ve Genel Kurulun çalışmalarını düzenlemekle görevlidir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir; **hangi komisyonların ara verme ve tatil sırasında çalışacağına karar verir;** İçtüzükle kendisine verilen diğer görevleri yerine getirir.

Başkan ve siyasi parti grup temsilcileri dışındaki katılımcılar oy kullanamazlar.

Danışma Kurulu, Başkanın gerek görmesi veya bir siyasi parti grubu başkanlığının veya **Hükümet temsilcisinin istemi** üzerine en geç yirmi dört saat içinde toplanmak üzere Başkan tarafından toplantıya çağrılır. **Başkan çağrısı yaparken gündemi de bildirir.**

Danışma Kurulu kararları oybirliği ile alınır. Danışma Kurulu yapılan ilk çağrıda toplanamaz veya oybirliği ile karar alamazsa Başkan karar verir.

Alınan kararlar milletvekillerine, siyasi parti gruplarına, komisyonlara ve Hükümete duyurulur.

AÇIKLAMA: İlgili komisyonların başkan veya temsilcilerinin Danışma Kurulu toplantısına çağrılabilmesine ve hükümet temsilcisinin de Danışma Kurulunu toplantıya çağırabilmesine imkân tanınmıştır. Hangi komisyonların tatil veya ara vermede çalışabileceklerine karar verme yetkisi Danışma Kuruluna tanınmıştır. Kurula komisyon ve Genel Kurul çalışmalarını düzenleme görevi de verilmiştir. Danışma Kurulunun toplanamaması veya oybirliği ile karar verememesi durumunda Meclis Başkanı karar verir.

Komisyon Başkanları Kurulu

Madde 20- Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan daimi ihtisas komisyon başkanları Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının başkanlığında Komisyon Başkanları Kurulunu oluşturur.

İçtüzükte özel olarak belirlenmiş haller dışında, Başkan Komisyon Başkanları Kurulunu üç ayda bir toplantıya çağırır. Başkan doğrudan veya komisyon başkanlarının yarısının istemi üzerine de Kurulu bir hafta içinde toplantıya çağırır.

Kurul havaleye ilişkin itirazlar, komisyonlar arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanması, komisyonların çalışma yöntemlerinin uyumlaştırılması gibi konularda toplantıya katılanların üçte iki çoğunluğuyla ilke kararları alabilir.

AÇIKLAMA: Komisyonlar arasındaki iletişim ve işbirliğini geliştirmek amacıyla yeni bir kurul oluşturulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOMİSYONLAR

Komisyon türleri

MADDE 21- Komisyonlar daimi ihtisas komisyonları, geçici komisyonlar ve özel komisyonlar olmak üzere üçe ayrılır. Daimi ihtisas komisyonları Anayasa, kanunlar ve İçtüzükle kurulur. Geçici komisyonlar Meclis araştırması ve Meclis soruşturması komisyonlarıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının teklifi üzerine Danışma Kurulu kararıyla belli bir konuyu incelemek, araştırmak ve görüşmek amacıyla özel komisyonlar kurulabilir. Özel komisyonların üye sayısı ve görev süresi Danışma Kurulu tarafından belirlenir.

AÇIKLAMA: Daimi ihtisas komisyonları ve geçici komisyonların dışında belli bir konuyu araştırmak amacıyla özel komisyonların oluşturulmasına imkân verilmiştir.

Daimi İhtisas Komisyonları

MADDE 22– Türkiye Büyük Millet Meclisindeki daimi ihtisas komisyonları şunlardır:

1. Anayasa **ve İçtüzük** Komisyonu;
2. Adalet Komisyonu;
3. Millî Savunma Komisyonu;
4. İçişleri Komisyonu;
5. Dışişleri Komisyonu;
6. Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Komisyonu;
7. Bayındırlık, İmar ve Ulaştırma Komisyonu;
8. Çevre ve Orman Komisyonu;
9. Sağlık Komisyonu;
10. Tarım Komisyonu;
11. Çalışma, Sosyal Güvenlik, Aile ve Sosyal İşler Komisyonu;
12. Sanayi ve Ticaret Komisyonu;
13. Enerji ve Tabii Kaynaklar Komisyonu
14. Kültür ve Turizm Komisyonu
15. **Bilişim, Bilgi Teknolojisi, ARGE ve Gelecek Komisyonu;**
16. **Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu;**
17. Dilekçe Komisyonu;
18. Plan ve Bütçe Komisyonu;
19. Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu;

20. İnsan Hakları Komisyonu;

21. Avrupa Birliği İşleri Komisyonu.

AÇIKLAMA: Görev alanlarındaki farklılık nedeniyle bazı komisyonlar ayrılmış ve iki yeni komisyon kurulmuştur. Kadınlara verilen önemin göstergesi olarak Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu kurulmuştur. Bilgi teknolojileri kullanılmadan, AR-GE faaliyetinde bulunmadan kalkınmanın ve gelecek öngörüsü yapmanın güçlüğü gözetilerek Bilişim, Bilgi Teknolojisi, ARGE ve Gelecek Komisyonu kurulmuştur. Anayasa Komisyonunun adı değiştirilmiştir. Bakanlıklarla komisyonlar paralel hale getirilmiştir.

Siyasi parti gruplarının komisyonlarda temsili ve komisyonların oluşumu

MADDE 23- Anayasada ve ilgili kanunda üye sayısı tespit edilenler dışında kalan komisyonların üye sayıları her dönemin başında Danışma Kurulunca siyasi parti grupları ile grubu olmayan milletvekillerinin üye sayısı oranında komisyona katılmalarını sağlayacak şekilde ayrı ayrı belirlenir ve **Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır. Bu ilanı takip eden beş gün içinde siyasi parti grupları kendilerine düşen üyeleri Başkanlığa bildirirler. Bu listeler Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır.**

Grubu olmayan milletvekilleri de bu süre içinde adaylıklarını bildirirler. **Her komisyon için başvuran aday sayısı, grubu olmayan milletvekillerine düşen üye sayısına eşitse bildirilen adayların isimleri Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır. Aday sayısı üye sayısından fazla ise komisyon üyeliği Danışma Kurulunca belirlenir.**

Komisyon üyelikleri ilk oluşturuldukları tarihten iki yıl sonra yenilenir. Yenilenme tarihinden önceki beş gün içinde yeni üyeler yukarıdaki fıkra hükümlerine göre Başkanlığa bildirilir. Yenilenen komisyon üyelikleri yasama dönemi sonuna kadar devam eder.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı üyeleri ile Bakanlar Kurulu üyeleri komisyonlara üye olamazlar.

Siyasi parti grupları Başkanlığa yazılı olarak bildirmek şartıyla, komisyonlardaki üyelerini değiştirebilirler. Bu değişiklik Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır. Komisyon başkanına yazılı bilgi vermek şartıyla siyasi parti grupları belirli bir konuya, tartışmaya veya toplantıya özgü olmak üzere üyelerini geçici olarak değiştirebilir.

AÇIKLAMA: Komisyon üyelerinin listesi ve sonrasındaki değişiklikler Meclis Resmi Bülteninde yayımlandıktan sonra kesinleşecek. Ayrıca mevcut bir üyenin belli bir toplantı için başka bir üyeyle değiştirilmesine imkan tanınmıştır. Mevcut İçtüzükte Plan ve Bütçe ile Dilekçe komisyonlarının başka komisyonlara üye olamayacakları hükmü kaldırılmıştır.

Komisyon üyeliklerinde boşalma

MADDE 24- Mensubu olduğu siyasi parti ile üyelik bağı sona eren veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurma hakkını kaybeden bir siyasi partiye mensup olan milletvekilinin komisyon üyeliği kendiliğinden sona erer.

Genel Kurulda siyasi parti grupları ile bir siyasi parti grubuna mensup olmayan milletvekillerinin oranlarında değişiklik olması halinde bunların bir komisyonda sahip oldukları üyeliklerin sayısı değişen oranlara uymuyorsa, Başkan bu durumu tespit eder. Temsil sayısı azalan siyasi parti grubundan azalan sayıda üyenin çekilmesi istenir. **Siyasi parti grubunun beş gün içinde işlem yapmaması durumunda Başkan, kura ile çekilecek ismi belirler. İsmi belirlenen üyenin komisyon üyeliği düşer. Temsil sayısı artan siyasi parti grubu yeni üyeyi en kısa zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirir.**

AÇIKLAMA: Uygulamada siyasi partilerin oranlarında değişiklik nedeniyle komisyondaki üye sayılarının azalması durumunda üyelerini çekmedikleri olmuştur. Bir grubun komisyonda fazla temsilinin önüne geçmek amacıyla beş gün içerisinde çekilecek üyenin grup tarafından belirlenmemesi halinde bu yetki Meclis Başkanına verilmiştir.

Komasyon Başkanlık Divanı

MADDE 25- Komasyon Başkanlık Divanı bir Başkan, iki Başkanvekili ve iki Kâtip üyeden oluşur. Bir başkanvekilliği ve bir kâtip üyelik, grubu olan muhalefet partileri arasında, Danışma Kurulu tarafından güçleri oranında dağıtılır.

Yeni kurulan hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte hükümet isterse komasyonların başkanlık divanları beş gün içinde yenilenir.

AÇIKLAMA: Fiilen var olan Komasyon Başkanlık Divanına resmiyet kazandırılmış ve bir başkanvekili ile bir kâtip üyelik muhalefet partilerine verilmiştir. Muhalefete düşen toplam başkanvekillikleri ve katip üyelikler Danışma Kurulunca güçleri oranında grubu olan muhalefet partileri arasında dağıtılacaktır.

Komasyon gündemi, toplantı yeri ve çağrısı, karar yeter sayısı

MADDE 26- Komasyonlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, kendi başkanları ya da üyelerinin üçte biri tarafından toplantıya çağrılırlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve komasyon üyelerinin toplantı gündemini de içeren toplantı çağrı taleplerini komasyon başkanı bir hafta içinde yerine getirir.

Bu çağrı komasyon üyelerine, Başbakanlığa ve ilgili bakanlıklara, siyasi parti gruplarına ve teklif sahibi ilk imza sahibine gönderilir; ayrıca elektronik ilan panosunda ilan edilir. Çağrıda komasyon başkanlık divanınca hazırlanan gündem konuları ve toplantı yer ve tarihi de belirtilir.

Komasyon başkanlık divanı süreye bağlanmış ve süresi dolmakta olan işlere öncelik vermek suretiyle haftalık kesin gündem ile aylık taslak gündemi belirler. Anlaşmazlık halinde gündem komasyon başkanı tarafından belirlenir.

Komasyonlar üye tam sayısının üçte biri ile toplanır.

Komasyonlar, başkanlarının yönetiminde çalışır. Başkan bulunmadığı zaman görevlendirdiği başkanvekili, başkanvekilleri yoksa görevlendirdiği kâtip üye komiyona başkanlık eder.

Komasyon görüşmelerinde son oylama açık oyla yapılır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Diğer oylamalar işaret oyuyla yapılır ve katılanların salt çoğunluğu ile karar verilir.

Komasyonlar Türkiye Büyük Millet Meclisi yerleşkesindeki Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca kendilerine ayrılan salonlarda çalışırlar.

AÇIKLAMA: TBMM Başkanı komasyonları toplantıya çağırabilmektedir. Ayrıca TBMM Başkanı ve üyelerin çağrısı üzerine komiyonun en geç 1 hafta içinde toplanması sağlanmıştır. Komiyon gündemi teklif sahibine de gönderilecektir. Komiyon Başkanlık Divanına gündemi belirleme yetkisi verilmiştir. Danışma Kurulu ile birlikte Komiyon Başkanlık Divanı gündem belirlemede koordineli çalışacaktır. Görüşmelerde son oylamanın açık oyla, diğerlerinin işaret oyuyla yapılacağı belirtilmiştir.

Komiyon toplantılarına katılma

MADDE 27- Komisyon toplantıları Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile Bakanlar Kurulu üyelerine açıktır. Bakanlar Kurulu üyeleri gerekli görürlerse, üst düzey bir kamu görevlisine yazılı temsil yetkisi verebilirler.

Komisyonlar bakanları, üst düzey kamu görevlilerini, uzmanları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve **sivil toplum kuruluşları temsilcilerini** bilgi vermeleri için komisyona çağırıp dinleyebilir veya yazılı görüş isteyebilirler.

Bir Komisyonun başka komisyonların görüşüne ihtiyaç duyması ya da bir komisyonun başka bir komisyondaki bir tasarı veya teklif hakkında görüş bildirmek istemesi halinde istem ilgili komisyon başkanına bildirilir ve **görüş alış veriş komisyon başkanları aracılığıyla sağlanır.**

Her milletvekili, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin başbakanlık tezkereleri ve eki dosyalar ile meclis soruşturması komisyonlarına ait belgeler hariç üyesi olmadığı bir komisyonun belgelerini görüp okuyabilir.

Komisyon toplantıları yazılı basına açıktır. Görüntülü basın toplantıyı izleyip izlememesine komisyonca karar verilir.

Komisyon başkanının, hükümet temsilcisinin veya üyelerin üçte birinin teklifi üzerine komisyon üyesi olmayan milletvekillerinin, Bakan dışındaki hükümet temsilcilerinin ve diğer kişilerin komisyon toplantısında veya toplantının bir bölümünde bulunmamasına karar verilebilir.

AÇIKLAMA: Sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin davet edileceği açıkça maddeye yazılmış, komisyonlar arasında görüş alışverişinin başkanlar aracılığıyla yapılacağı hükme bağlanmıştır. Kapalı oturum kararı alınmadıkça toplantılar yazılı basına açıktır. Görüntülü basın için her komisyon toplantısından önce karar alınacaktır. Ayrıca istem üzerine komisyonun üyeleri ve ilgili bakan dışındakilerin toplantının tamamına veya bir bölümüne katılmaması kararı almasına imkân sağlanmıştır.

Komisyonlara devam

MADDE 28- Komisyon üyelerinin, komisyon toplantılarına katılımı zorunludur. Komisyon devam cetvelleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve siyasi parti grubu başkanlıklarına sunulur ve **Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır.**

Geçerli mazereti olmaksızın üst üste üç toplantıya veya bir yıl içindeki toplantıların üçte birine katılmayan komisyon üyesinin komisyon **üyeliğinin düştüğü Komisyon Başkanlık Divanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir ve üyeliğin düştüğü Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır.**

AÇIKLAMA: Komisyon devam cetvelleri Meclis Resmi Bülteninde yayımlanacaktır. Yeni bir hüküm olarak daha önce üst üste üç toplantıya veya bir yıl içindeki toplantıların üçte birine katılmayan komisyon üyesinin geri çekilmesi istenirken şimdi komisyon üyeliği düşmektedir.

Komisyonlarda kapalı oturum

MADDE 29- Komisyon başkanının, hükümet temsilcisinin veya üyelerin üçte birinin teklifi üzerine komisyonlarda kapalı oturum kararı alınabilir. **Komisyon kimlerin kapalı oturuma katılabileceğine karar verir. Genel Kuruldaki kapalı oturumdaki gizlilik hükümleri uygulanır.**

AÇIKLAMA: Eski düzenlemede kapalı oturumda komisyon üyeleri ve bakanlar dışında kimsenin bulunamayacağı yazılırken bu madde ile kimlerin katılacağı komisyon kararına bırakıldı. Komisyonların yetkileri arttığından zaman zaman bürokratların da kapalı oturumlara katılması gerekebilir.

Komisyon tutanakları

MADDE 30 – Komisyonlar her gündem maddesi için tam tutanak tutulmasına **veya sadece ses alma cihazı ile kayıt yapılmasına** karar verebilir. **Komisyon üyelerinin istemi üzerine kendi konuşmalarına ilişkin kayıtların çözdürülmesi Komisyon Başkanı tarafından sağlanır.**

Tam tutanak tutulması halinde, tutanaklar aksine karar verilmedikçe komisyonun internet sayfasında yayımlanır.

AÇIKLAMA: Komisyon tutanaklarının sadece gerekli olan hallerde çözdürülmesi hususunda Başkana yetki verilmiştir. Tam tutanak tutulması komisyonun kararına bağlıdır.

Komisyonlarda yeniden görüşme

MADDE 31– Komisyon, bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamlamadan önce, o konu ile ilgili belli bir hususun yeniden görüşülmesini kararlaştırabilir.

Komisyon, belli bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamladıktan sonra, raporunu henüz Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunmamışsa, aynı konunun komisyonda bir defalığına yeniden görüşülmesini kararlaştırabilir.

Komisyon, raporunu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunduktan sonra komisyon temsilcisi veya Hükümet, tasarı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün önergeler, belli bir veya birkaç maddesi istenmişse o madde veya maddeler hakkındaki önergeler komisyona verilir.

Komisyonların yetkisi

MADDE 32- Komisyonlar, kendilerine havale edilen kanun tasarı veya teklifleri ile Kanun hükmünde kararnameleri aynen veya değiştirerek kabul veya reddedebilirler; birbirleriyle ilgili gördüklerini birleştirerek görüşebilirler. Ancak kanun tasarı ve tekliflerini bölerek ayrı ayrı metinler halinde Genel Kurula sunamazlar.

Özel komisyona havale edilen tasarı ve tekliflerle birleştirilmesi uygun olan ve diğer komisyonlarda bulunan tasarı ve tekliflerin özel komisyona havalesine Başkan karar verir.

Komisyonlar, Cumhurbaşkanınca yayımlanması kısmen uygun bulunmayan ve bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderilen kanunların sadece uygun bulunmayan maddelerini de görüşebilirler. Bu durumda, sadece uygun bulunmayan maddelerle ilgili görüşme açılır.

Komisyonlar, kendilerine havale edilen tasarı veya tekliflerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler. Bir komisyon bir tasarı veya teklifin Anayasaya aykırı olduğunu gördüğü takdirde gerekçesini belirterek maddelerin müzakeresine geçmeden reddeder.

Komisyon metnin maddelerine geçilmesini veya maddelerinin görüşülmesi tamamlandıktan sonra tümünü reddederse metnin reddine ilişkin bir red raporu düzenler ve Genel Kurula gönderir.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklifin konusu olmayan kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, tasarı veya teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun üçte iki çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır.

Komisyonlar görüştikleri her tasarı ve teklif için raportör veya raportörler atar. Komisyonlar görüşmekte oldukları tasarı veya teklifler için alt komisyonlar kurabilirler veya daha önce kurulmuş bir daimi alt komisyona sevk edebilirler.

Komisyonlar bakanlıklarla doğrudan doğruya yazışabilirler. Bakanlar Kurulu üyelerinden veya kamu kurum ve kuruluşlardan ihtiyaç duydukları bilgi veya belgeleri isteyebilirler.

Komisyonlar kendi görev alanlarıyla ilgili uygun gördükleri konularda kanun teklif edebilir, araştırma ve görüşme yapabilir, rapor hazırlayabilirler; ilgili bakanlıkların bütçelerini görüşür ve önerilerini Plan ve Bütçe Komisyonuna gönderirler; yılda en az bir defa olmak üzere bütçe uygulamaları, bakanlık faaliyetleri ile plan ve projeleri hakkında görüşme ve değerlendirme yapmak üzere ilgili bakanları davet ederler; sözlü soru, genel görüşme ve Meclis araştırması önermelerini görüşürler.

AÇIKLAMA: Değişiklik önermeleri açık hale getirilmiştir. Ayrıca komisyonların alt komisyon kurmalarının yasal dayanağı oluşturulmuştur. Komisyonların yetkileri arttırılmıştır.

Komisyonlarda görüşme süresi

MADDE 33– Herhangi bir tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamenin Danışma Kurulunca aksi kararlaştırılmadıkça, komisyonlarda en geç iki ay içinde sonuçlandırılması zorunludur. Bu süre, tasarı ve kanun hükmünde kararnameler için havale tarihinden, teklifler için teklifin gündeme alınması kararından sonra başlar.

Süresi içinde sonuçlandırılmayan kanun tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin komisyonun gündemine alınması teklif sahibi veya hükümetin istemi üzerine Danışma Kurulunca otuz gün içerisinde kararlaştırılır. Danışma Kurulunun gündeme alınmasını kararlaştırmadığı tasarı veya teklifler hakkında teklif sahibi milletvekili ya da hükümet Genel Kurulda beş dakika konuşabilir. Görüşmeler sonunda işaretle yapılan oylamada komisyonda görüşülme kararı alınması halinde tasarı veya teklifler komisyonda öncelikle görüşülür. Kanun hükmünde kararnameler ise taslak gündeme alınır.

Kanun tekliflerinin ilk görüşmesi ve Hükümet görüşü istemi

MADDE 34- İlgili komisyona havale edilen tekliflerin gündeme alınıp alınmayacağı konusundaki ilk görüşme hükümet görüşü geldikten sonra veya görüş bildirme süresi geçtikten sonra en az iki gün, en çok bir ay içinde yapılır. Bu görüşmede teklifin ilk imza sahibi veya onun göstereceği diğer imza sahibi veya teklif sahibi olan komisyon temsilcisi beş dakika, komisyon üyelerinden birer kişi lehte ve aleyhte beşer dakika konuşabilir. Gündeme alınması kabul edilen teklif iki ay içinde sonuçlandırılır.

Teklifin gündeme alınmasının kabul edilmemesi durumunda teklif sahibi iki gün içinde karara itiraz edebilir. Genel Kurul itirazı yapanın beş dakikalık açıklamasının ardından işaret oyuyla karar verir. İtiraz kabul edilirse, teklif komisyon gündeminde yerini alır; reddedilirse komisyonun kararı kabul edilmiş olur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun teklifleri hükümet görüşünün bildirilmesi için Başbakanlığa gönderilir. **Hükümet teklifle ve varsa bütçe giderlerinde artışı ya da bütçe gelirlerinde azalışı öngören maddelerle ilgili görüşünü onbeş gün içinde bildirir. Bu süre içinde görüş bildirilmezse, olumsuz görüş bildirilmiş sayılır.**

AÇIKLAMA: Kanun tekliflerinin komisyon tarafından ön incelemeye tabi tutulmasına imkan verilmiştir. Gündeme alınan tekliflerin ne kadar sürede sonuçlandırılacağı belirlenmiştir.

Komisyonlarda görüşme

MADDE 35- Kanun tasarılarının komisyona havale edildiği, kanun tekliflerinin ise komisyon gündemine alındığı tarihten itibaren görüşmelerin yapılacağı günden bir önceki gün saat 14:00'e kadar hükümet ve milletvekilleri metinde yapılmasını istedikleri değişiklikleri ve metne eklenmesini istedikleri hükümleri önerge halinde komisyon başkanlığına sunarlar. Bu önergeler milletvekillerine ve hükümete duyurulur.

Bu süre geçtikten sonra önerge verilebilmesi ancak komisyon üye tam sayısının salt çoğunluğunun imzası ile mümkündür. Hükümet her aşamada önerge verebilir.

Komisyonlarda görüşmeler yeterlik kararı alınıncaya kadar devam eder. Ancak söz isteyen komisyon üyeleri, hükümet, teklif sahibi ve en az üç milletvekili en az bir defa konuşmadıkça yeterlik önergesi oylanamaz.

Konuşma süreleri komisyon üyeleri, hükümet ve teklif sahibi için onar dakikadan, komisyon üyesi olmayan milletvekilleri ve davet edilen sivil toplum temsilcileri için beş dakikadan daha aşağı olmamak üzere sınırlanabilir.

Komisyon Başkanlık Divanı, komisyon üyelerinin her madde için birer önerge hakkı saklı kalmak kaydıyla her siyasi parti grubu ile grubu olmayan milletvekillerinin komisyondaki üye sayılarının en az iki katı kadar önergenin işleme alınmasını kararlaştırabilir. Grubu olmayan milletvekillerinin komisyonda temsil edilmemesi halinde en az bir önerge hakları vardır.

Önergeler ayrı ayrı görüşülür ve oylanır.

AÇIKLAMA: Komisyon önergelerinin işin görüşmelerine başlanmasından bir gün önce verilmesi karara bağlanmıştır.

Komisyon raporları

MADDE 36- Komisyonlar, karara bağladıkları işler için birer rapor düzenlerler. Raporlarda konu hakkında komisyonun düşünceleri ile komisyonca yapılan değişikliklerin gerekçeleri yer alır.

Raporlar konu hakkındaki son oylamaya katılan komisyon üyelerince imzalanır.

Daha önceki toplantılara katılmış olup görüşülen işin tümünün son oylamasında hazır bulunamayan komisyon üyeleri varsa gerekçeli muhalefet görüşlerini de yazarak raporu imzalayabilirler. Bu durumda olan üyelerin son toplantıya katılmadıkları belirtilir.

Komisyon raporunda imzası bulunan komisyon üyesi, diğer komisyonlarda ve Genel Kurulda, çekimser veya aykırı olduğunu rapor metninde yazıyla belirttiği hususlar dışında, komisyondan soru soramaz, komisyon raporuna aykırı konuşma yapamaz ve önerge veremez.

Komisyon raporları bastırılıp milletvekillerine duyurulur ve Genel Kurulda görüşülmesine başlandığı ilk birleşimin tutanağına eklenir.

Komisyon raporunun tümüne veya belli kısımlarına çekimser veya muhalif kalan komisyon üyeleri rapora çekimserlik veya muhalefet görüşlerini **işin görüşmelerinin tamamlanmasından sonra en geç yirmidört saat içinde eklemek hakkına sahiptir. **Bu zorunluluk yerine getirilmeden rapor bastırılıp dağıtılamaz.** Bu üyeler raporda tasarı veya teklifin hangi maddesine karşı olduklarını yazı ile belirtirler. **Danışma Kurulu bu süreyi kısaltabilir. Süre kısaltılmışsa bu görüşler rapor metni komisyon üyelerine sunulunca****

verilmelidir; verilmemişse bu görüşler en kısa zamanda rapora ek olarak bastırılır ve milletvekillerine ve Hükümete dağıtılır.

Üyeler, komisyon raporuna katılmakla beraber, raporda yer almayan görüşlerini rapora eklemek hakkına da sahiptirler. Şu kadar ki, bu haklarını yukarıdaki fıkrada belirtilen süre içinde kullanırlar.

AÇIKLAMA: Komisyon raporlarına ilişkin muhalefet şerhlerinin ne zaman verileceği hususunda uygulamadan kaynaklanan belirsizlik giderilmiştir.

Genel Kurulda komisyonların temsili

MADDE 37– Komisyonlar, Genel Kurulda komisyon başkanı **veya başkanın görevlendirdiği başkanlık divanı üyeleri veya o iş için seçilmiş raportör veya raportörler tarafından** temsil edilirler.

Komisyon sıralarında, toplantı yeter sayısını temin edecek sayıda komisyon üyesi yer almamışsa, komisyon temsilcisi; komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerin reddini veya komisyona iadesini isteyebilir.

Komisyon toplantılarının düzeni

MADDE 38– Bir komisyonda söz kesilir, şahsiyatla uğraşılır ve düzen bozulursa komisyon başkanı düzeni sağlar; gerekiyorsa toplantıya ara verir veya erteleyerek durumu gereği yapılmak üzere bir tutanakla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına bildirir. **Başkan bu fiilleri işleyen milletvekili hakkında İçtüzük hükümlerine göre gerekli disiplin işlemlerini yapar ve durumu Genel Kurulun bilgisine sunar.**

Bütçe, kesinhesap ve faaliyet raporlarının Genel Kurula sunuşu ve komisyonlarda görüşülmesi

MADDE 39- Merkezi yönetim bütçe ve kesinhesap kanunu tasarıları hükümetin Genel Kuruldaki sunuş konuşmasının ardından komisyonlarda görüşülür.

Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığı, Başkanlıkça havale edilen merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerini, kesinhesaplarını ve faaliyet raporlarını, görev alanlarını dikkate alarak ilgili komisyonlara, mahalli idareler genel faaliyet raporunu ise İçişleri Komisyonuna havale edilmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Komisyonlar bütçeler ve kesinhesaplarla ilgili görüşlerini iki ayrı rapor halinde, kendilerine havale tarihinden itibaren on gün içinde, Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığına havale edilmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunarlar. Komisyonların süresi içinde raporlarını göndermemesi, Plan ve Bütçe Komisyonunun raporunu hazırlamasına engel değildir.

AÇIKLAMA: Daimi ihtisas komisyonlarının bütçe sürecine dahil olmaları sağlanmıştır.

Bütçe ve Kesinhesap Alt Komisyonları

MADDE 40- Plan ve Bütçe Komisyonunca; bütçe kanunu tasarısı ve ekleri ile daimi ihtisas komisyonları tarafından idare bütçelerine ilişkin olarak hazırlanan raporları görüşmek, incelemek ve değerlendirmek üzere Bütçe Alt Komisyonu; kesinhesap kanunu tasarısı ve ekinde yer alan belgeleri, Genel Uygunluk Bildirimini, Sayıştay raporlarını ve kesinhesaplar ve faaliyet raporları hakkında daimi ihtisas komisyonlarınca hazırlanan raporları görüşmek, incelemek ve değerlendirmek üzere Kesinhesap Alt Komisyonu kurulur.

Alt Komisyonların üye sayısı Plan ve Bütçe Komisyonunca belirlenir. Alt Komisyonların üyelerinin belirlenmesinde, siyasi parti grupları ile grubu olmayan milletvekilleri Plan ve Bütçe Komisyonundaki temsil oranları dikkate alınır. Alt

Komisyonların görev süresi, Plan ve Bütçe Komisyonunun görev süresi ile sınırlıdır. Alt komisyon başkanları iktidar; başkanvekilleri sırasıyla muhalefet gruplarınca belirlenir. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı gerek gördüğü takdirde Alt Komisyonlara başkanlık edebilir.

Alt Komisyonlar görüş, inceleme ve değerlendirme sonuçlarını, Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığına rapor halinde sunarlar.

Bütçe Alt Komisyonunun bütçeye ilişkin raporu, Plan ve Bütçe Komisyonunda bütçenin tümü üzerinde yapılan görüşmeler sırasında değerlendirilir.

İdarelerin kesinhesapları, genel uygunluk bildirimini, dış denetim genel değerlendirme raporu ile faaliyet raporları hakkında, Kesinhesap Alt Komisyonu tarafından hazırlanan rapor, kesinhesap görüşmeleri sırasında Plan ve Bütçe Komisyonunda ayrı bir birleşimde görüşülür.

Alt Komisyonlar, Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığı aracılığı ile kamu idarelerinden inceleme ve değerlendirmelerine konu olan hususlarda bilgi ve belge isteyebilirler.

Alt Komisyonların çalışmalarında, bu maddede hüküm bulunmayan hallerde, İçtüzüğün diğer hükümleri uygulanır.

AÇIKLAMA: Plan ve Bütçe Komisyonu bünyesinde Bütçe Alt Komisyonu ve Kesinhesap Alt Komisyonu olmak üzere iki daimi alt komisyonun kurulması öngörülmektedir. Alt Komisyonların üye sayısı, bu komisyonların iş yükü dikkate alınarak Plan ve Bütçe Komisyonunca belirlenecek ve başkanları ile başkanvekilleri muhalefete mensup olmak üzere kendi üyeleri arasından olacaktır. Alt Komisyon üyelerinin dağılımı, siyasi parti gruplarıyla bağımsızların Plan ve Bütçe Komisyonundaki temsil oranları dikkate alınarak belirlenecektir. Alt Komisyonlar, görev alanına giren konulardaki görüşlerini rapor halinde Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığına sunacaklardır. Toplanma ve karar alma gibi, Alt Komisyonlara ilişkin bu maddede açıklık olmayan konularda İçtüzüğün diğer hükümlerinin uygulanması öngörülmektedir. Kesin hesap mekanizması yoluyla uygulama sonrası denetim getirilmiştir.

Sayıştay tarafından sunulan diğer raporların görüşülmesi

MADDE 41- Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığı, Sayıştay tarafından sunulan diğer raporları, görev alanlarını dikkate alarak ilgili daimi ihtisas komisyonlarına havale edilmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Daimi ihtisas komisyonları kendilerine gönderilen raporlarla ilgili görüşlerini, havale edilme tarihinden itibaren otuz gün içinde, Plan ve Bütçe Komisyonuna gönderilmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunarlar. Daimi ihtisas komisyonlarınca süresi içinde görüş bildirilmemesi, Plan ve Bütçe Komisyonunun raporunu hazırlamasına engel değildir. Daimi ihtisas komisyonları tarafından görüş bildirilen raporlar ile ilgili komisyonlara gönderilmeyen diğer raporlar Kesinhesap Alt Komisyonunda değerlendirilir. Kesinhesap Alt Komisyonu tarafından hazırlanan rapor Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülür.

Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan Sayıştay raporları Genel Kurulda genel görüşme konusu olur.

Sayıştay tarafından sunulan, ancak yasama döneminin sonuna kadar Plan ve Bütçe Komisyonunda veya Genel Kurulda görüşülmeyen diğer raporlar hükümsüz sayılır. Ancak, bu raporlar, takip eden yasama döneminde siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından yenilenebilir. Bu takdirde, söz konusu rapor Türkiye

Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca görüşülmek üzere Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edilir.

AÇIKLAMA: Sayıştay raporlarının ilgili daimi ihtisas komisyonlarında ve Genel Kurulda görüşülmesi sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GENEL KURUL ÇALIŞMALARI

Toplantı gün ve saatleri

MADDE 42 - Resmî tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri **14.00-20.00 saatleri arasında** çalışır. **Ancak o günkü gündemdeki işler bitmeden birleşim kapatılamaz. Gündemin tamamlanmasından önce birleşimin kapatılmasına Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla karar verilebilir.**

Danışma Kurulu toplantı gün ve saatlerini değiştirebileceği gibi, diğer günlerde de toplantı yapılmasına karar verebilir. **Acele hallerde Danışma Kurulunun oybirliği ile belirlediği gündemi görüşmek üzere resmi tatilde veya çalışma günleri dışında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının çağrısı üzerine de Genel Kurul toplanabilir.**

AÇIKLAMA: Genel Kurul gündemi tamamlanmadan birleşimin kapatılamayacağı öngörülerek gündeme alınan işlerin bitirilmesi kesinleştirilmiştir.

Toplantının yönetimi ve kıyafet

MADDE 43– Genel Kurul Başkan ya da görevlendirdiği Başkanvekilllerinden biri tarafından yönetilir. Oturumun devamınca Başkanlık makamı ve kâtip üyelikler boş kalmaz.

Her görüşmenin başından sonuna kadar, görüş bildirmek üzere Hükümet adına Başbakan veya ilgili bakan veya zorunlu hallerde yetkilendirilmiş üst düzey bir kamu görevlisi hazır bulunur. Hükümet temsilcisinin bulunmaması halinde de görüşmeler yapılabilir.

Başkanlık kürsüsünde Başkan, beyaz kelebek kravat ve siyah yelek üstüne siyah frak giyer. Görevli kâtip üyeler koyu renk elbise giyerler.

Genel Kurul salonunda yer alan milletvekilleri, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Teşkilatı memurları ve diğer kamu personeli ceket giymek ve kravat takmak zorundadırlar. Bayanlar tayyör ya da ceket ve pantolon giyerler.

Görevlilerin kıyafeti Başkanlık Divanınca tespit edilir.

AÇIKLAMA: Bayan milletvekillerinin ceket pantolon giymelerine olanak tanınmıştır.

Gündem

MADDE 44 - Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun gündemi Danışma Kurulu tarafından belirlenir.

Ancak gündem belirlenirken çalışma günlerinin başında en fazla bir saat milletvekillerinin serbest konuşmalarına ayrılır. Serbest konuşma saatinde başkan en fazla onbeş milletvekiline üçer dakikayı geçmemek üzere söz verebilir. Konuşmaların tamamlanmasından sonra, hükümet toplam onbeş dakikayı geçmemek üzere cevap verebilir. Milletvekillerinin serbest konuşmalarından sonra bir saat süreyle Salı günü soru, Çarşamba günü acele soru işlemi yapılır. Diğer denetim konuları sadece Salı günleri görüşülür. Kesin gündemde yer almayıp görüşmesiz oya sunulacak işlerin oylaması birleşimin sonunda yapılır.

AÇIKLAMA: Denetim konularının görüşülmesi kesinleştirilmiştir. Oylaması yapılacak işler gündemdeki işlerin tamamlanmasından sonrasına bırakılmıştır.

Gündemin belirlenmesi

MADDE 45 - Genel Kurulun bir aylık kesin gündemi ve sonraki bir aylık taslak gündemi Danışma Kurulu tarafından oybirliği ile belirlenir. Danışma Kurulu yapılan ilk çağrıda toplanamaz veya oybirliği ile karar alamazsa gündemleri belirleme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanına aittir. Kesin gündemin Başkan tarafından belirlendiği durumlarda, gündemin beşte biri muhalefet partilerinin istekleri arasından seçilir.

Danışma Kurulu her yasama yılının başında genel kurulun bir aylık kesin gündemini ve bir sonraki ayın taslak gündemini belirler. Kesin gündem, taslak gündemde yer alan işler arasından belirlenir. Her ayın son haftası bir sonraki ayın kesin gündemi ile onu izleyen ayın taslak gündemi karara bağlanır. Bu gündemler duyurulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci yasama yılının en fazla ilk iki aylık gündemi Danışma Kurulu tarafından yukarıdaki fıkra hükümlerine bağlı olmaksızın belirlenir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin ara verme kararı alması ya da başka herhangi bir zorunlu nedenle kesin gündemin tamamlanamaması halinde ara vermeden ya da yeniden toplandıktan sonra yeni bir kesin gündem belirlenir. Önceki kesin gündemin görüşülmemiş bölümleri yeni gündemin ilk bölümüne eski sırasıyla alınır. Bu şekilde hazırlanan kesin gündem sonraki ayın sonuna kadar devam eder.

Başkan taslak gündemlerin belirlenmesine ilişkin Danışma Kurulu toplantı çağrısını toplantı gününden en az bir hafta önce yapar. Hükümet ve siyasi parti grupları önceliklerini, bu toplantıdan en az iki gün önce Başkana yazılı olarak bildirir. Başkanlık gündeme ilişkin önerileri hükümete ve siyasi parti gruplarına yazılı olarak bildirir. Meclis Resmi Bülteninde yayınlar.

Kesin gündemde değişiklik veya ekleme yapılamaz. Ancak hükümetin, ilgili komisyonların, siyasi parti gruplarının veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte birinin istemi üzerine gündemlerde değişiklik yapılması gerekçeli olarak Danışma Kurulundan istenebilir. Bu istemler üzerine Başkan Danışma Kurulunu derhal toplantıya çağırır. Kesin gündem üzerindeki değişiklik istemleri Danışma Kurulunda oybirliğiyle kabul edilmedikçe yerine getirilmez; taslak gündemlerin değiştirilmesinde oybirliği sağlanamazsa Başkan karar verir. Hükümetin istemi üzerine Danışma Kurulu kesin gündeme en fazla iki yeni iş alabilir veya mevcut işlerden en fazla üç tanesinin sırasını değiştirebilir. Bu şekilde gündeme alınacak işlerin taslak gündemde yer alması zorunlu değildir.

AÇIKLAMA: Gündemin uzlaşmayla belirlenmesi esası getirilmiş, uzlaşma sağlanamaması halinde Meclis Başkanı yetkilendirilmiş ancak bu durumda muhalefete gündemin 1/5'ini belirleme hakkı tanınmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim sonrasındaki ilk iki aylık gündemi Danışma Kurulu tarafından daha kısa süreli gündemler şeklinde belirlenebilir.

Kesin ve taslak gündem

MADDE 46- Taslak gündemlerde o ay hangi işlerin görüşüleceği belirtilir. Kesin gündemlerde ise görüşülecek işlerin görüşme gün ve saatleri ile görüşme süre ve usulleri ayrıntılı olarak belirlenir.

Danışma kurulu kesin gündemleri belirlerken her tasarı veya teklif için toplam bir süre belirler. Aksi Danışma Kurulu tarafından kararlaştırılmadıkça konuşma süreleri hükümet, komisyon ve siyasi parti grupları için onbeş, grubu olmayan milletvekilleri için on dakikadan az olamaz. Kalan süreden grubu olmayan milletvekillerine üye sayısı oranında konuşma süresi verilir. Geriye kalan süre siyasi parti grupları arasında eşit olarak paylaşılır. Grubu olmayan bir milletvekili bir tasarı veya teklif üzerinde sadece bir defa ve en fazla beş dakika konuşabilir. Hükümet ve komisyon iktidar grubuna ayrılan sürelerden kullanabilir.

Tasarı, teklif ya da kanun hükmünde kararnamenin görüşülmesi sırasında başka işlerin görüşülmesi gerekirse, bu işlerin görüşülmesi için kullanılan süre, toplam süreye dâhil edilmez.

AÇIKLAMA: Tasarı ve tekliflerin görüşülmesinde hükümet, komisyon ve siyasi parti grupları ile grubu olmayan milletvekillerine belirli bir konuşma süresi garanti edilmiş, kalan süreden grubu olmayan milletvekillerine güçleri oranında süre verilmiş ve en son kalan süre gruplar arasında paylaştırılmıştır. Hükümet ve komisyonun garanti edilen süre dışında konuşma hakları olmayıp iktidar grubuna düşen süreden kullanmaları olanaklı kılınmıştır.

Meclis Resmi Bülteni

MADDE 47 – Başkanlığa gelen kanun tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnameler, resmî tezkereler ve komisyon raporları ile soru, genel görüşme, Meclis araştırması, Meclis soruşturması ve gensoru önergelerinin özetleri Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır. Bu liste ve metinler genel kurulda hiçbir surette okutulmaz. İhtüzükteki özel hükümler saklıdır. Meclis Resmi Bültenine ilişkin esaslar Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.

AÇIKLAMA: Başkanlığa gelen önergelerin Genel Kurulda okunması yerine Meclis Resmi Bülteninde yayınlanarak duyurulması esası getirilmiştir.

Özel gündem

Madde 48- Toplumun genelini ilgilendiren ve öncelikli olarak görüşülmesinde kamu yararı görülen konuların görüşülebilmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, hükümet, en az iki siyasi parti grubu ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte birinin istemi üzerine Danışma Kurulu tarafından özel gündem belirlenebilir.

Özel gündemde görüşülecek konular o günkü birleşimin başında görüşülür. Özel gündeme ayrılan süre kesin gündemde yer alan sürelerle dâhil edilmez.

AÇIKLAMA: Anayasanın 92. Maddesine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan Başbakanlık tezkereleri ve benzeri önemli konuların özel gündem olarak görüşülmesine imkân tanınması amacıyla düzenlenmiştir.

Ortak bildiri

MADDE 49- Genel Kuruldaki görüşmelerin sonunda siyasi parti gruplarının imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin görüş ve düşüncelerini içeren önergeler ortak bildiri olarak yayımlanır.

Bütün siyasi parti grupları tarafından imzalanmayan önergeler üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun oyuyla Türkiye Büyük Millet Meclisi bildirisi olarak yayımlanır.

AÇIKLAMA: Uzlaşma durumuna göre ortak bildiri veya Meclis bildirisi yayınlanması yasal dayanağa kavuşturulmuştur.

Konuşmalar

MADDE 50- Siyasi parti grupları ile grubu olmayan milletvekilleri kesin gündemin dağıtılmasından itibaren konunun görüşülmeye başlanacağı ana kadar konuşmacılarını ve konuşma sürelerini Başkanlığa bildirir. Grubu olmayan milletvekilleri arasında uzlaşma olmaması halinde kimlerin konuşacağı istemde bulunanlar arasında başkan tarafından çekilecek kurayla belirlenir. Oturum sırasında Başkanlıktan söz almayan hiç kimse konuşamaz.

Bir milletvekili söz sırasını diğer bir milletvekiline devredebilir; siyasi parti grupları konuşmacılarını, konuşma sürelerini ve sıralarını değiştirebilirler.

Hükümet, komisyon ve gruplar adına on dakika ve bu süreyi aşan konuşmalar kürsüden, diğer bütün konuşmalar yerinden yapılır.

Pek kısa bir sözü olduğunu belirten üyeye Başkan, iki dakikayı geçmeyen konuşma hakkı verebilir.

Aksi Anayasa ya da İçtüzükte belirtilmemişse konuşmalarda komisyon ve hükümetin öncelik hakkı vardır. **Siyasi parti grupları üyesi en az olandan başlayarak sırayla söz hakkını kullanırlar. Grubu olmayan milletvekilleri en sonda konuşurlar.**

Yazılı bir konuşmanın, kürsüden okunması veya Başkanın izni ile bir kâtip üyeye okutturulması mümkündür.

İçtüzükte başka bir süre belirtilmemiş veya aksi Danışma Kurulu tarafından kararlaştırılmamışsa **hükümet, komisyon ve siyasi parti grupları adına yapılacak konuşmalar on beşer dakika, grubu olmayan milletvekilleri tarafından yapılacak konuşmalar da on dakikadır.**

Grubu olmayan milletvekilleri tarafından yapılacak konuşmalar beş dakikayı geçemez.

İçtüzükte yer alan ve Danışma Kurulunda belirlenen konuşma süreleri hiçbir şekilde uzatılamaz.

Uluslararası anlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarıları üzerinde siyasi parti grupları, hükümet, komisyon ve grubu olmayan bir milletvekili tarafından beşer dakika konuşulur.

AÇIKLAMA: Yeni sisteme uygun olarak konuşmalar yeniden düzenlenmiştir. Belli bir sürenin altındaki konuşmaların yerinden yapılması sağlanmıştır. Uluslar arası anlaşmaların Genel Kuruldaki görüşmeleri özel bir hükme bağlanmıştır.

Usul konuşması

MADDE 51 – Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davete ilişkin konular diğer işlerden önce konuşulur.

Bu yolda bir istemde bulunulursa, **beşer dakikadan fazla sürmemek şartıyla**, lehte ve aleyhte **birer kişiye söz verilebilir. Başkanın söz vermemesi ve istem sahibinin direnmesi halinde Genel Kurul, bu konuda görüşmesiz ve işaret oyuyla karar verir.**

Bu görüşme sonucunda oya başvurmak gerekirse, oylama işaretle yapılır.

AÇIKLAMA: Usul hakkında lehte ve aleyhte birer kişinin konuşmasından sonra karar verilmesi öngörülmüştür.

Görüşmelerde genel düzen

MADDE 52– Genel Kurulda söz kesmek, şahsiyatla uğraşmak ve çalışma düzenini bozucu hareketlerde bulunmak yasaktır.

Kürsüdeki üyenin sözü ancak Başkan tarafından, kendisini İçtüzüğe uymaya ve konudan ayrılmamaya davet etmek için kesilebilir.

İki defa yapılan davete rağmen, konuya gelmeyen milletvekilinin aynı birleşimde o konu hakkında konuşmaktan menedilmesi, Başkan tarafından Genel Kurula teklif olunabilir. Genel Kurul, görüşmesiz işaret oyu ile karar verir.

Genel Kurulda kaba ve yaralayıcı sözler söyleyen kimseyi Başkan derhal, temiz bir dille konuşmaya, buna rağmen temiz bir dil kullanmamakta ısrar ederse kürsüden ayrılmaya davet eder. Başkan, gerekli görürse, o kimseyi o birleşimde salondan çıkartabilir.

Başkanlığa gelen yazı ve önerelerde kaba ve yaralayıcı sözler varsa, Başkan, gereken düzeltmelerin yapılması için, o yazı veya önergeyi sahibine geri verir.

Başkan, görüşmeler sırasında gürültü veya kavga çıkar ve bu nedenle çalışma düzenini kuramazsa, kürsüde ayağa kalkarak, toplantıya ara vereceğini ihtar etmek suretiyle gerekli gayreti gösterir; buna rağmen gürültü ve kavga devam ederse oturuma en çok bir saat ara verir.

Oturumun yeniden açılmasında gürültü veya kavgaya son verilemiyorsa, Başkan birleşimi kapatır.

AÇIKLAMA: Mevcut İçtüzüğün 65 ila 68. Maddeleri tek madde altında toplanmıştır.

Açıklama hakkı

MADDE 53– Şahsına sataşılan veya ileri sürmüştüğü görüşten farklı bir görüş kendisine atfolunan Hükümet, komisyon, siyasî parti grubu veya milletvekilleri, açıklama yapabilir ve cevap verebilir.

Açıklama ve cevaplar için Başkan, aynı oturum içinde olmak üzere söz verme zamanını takdir eder.

Bu suretle söz almak isteyen, ne sebepten dolayı konuşmak istediğini Başkana bildirir. Başkan, söz verip vermemek gerektiğini takdir eder. Başkanlıkça kendisine söz verilmeyen kimse direnirse, Genel Kurul, bu konuda görüşmesiz ve işaret oyuyla karar verir.

Kapalı oturumlar

MADDE 54– Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Başbakanın, bir bakanın, bir siyasî parti grubunun veya yirmi milletvekilinin yazılı istemi üzerine kapalı oturum yapabilir.

Kapalı oturum konusunu içeren önerge okunur ve işaretle oylanır. Kapalı oturuma karar verilmişse kapalı oturumda bulunabilecek şahıslar dışında herkes, toplantı salonundan çıkarılır. **Bu takdirde, Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğünün kürsüdeki görevli personeli ve teknik personel ile ses kayıt görevlileri kapalı oturumda bulunurlar.** Salon boşaldıktan sonra kapalı oturum önergesinin gerekçesi dinlenir. Bu gerekçe Hükümet adına Başbakan veya bir bakan veya siyasî parti grubu sözcüsü veya önergedeki birinci imza sahibi milletvekili yahut onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekili tarafından açıklanır. Genel Kurul işaret oyuyla kapalı oturumun devamına karar verebilir. **Ayrıca Genel Kurul tarafından hükümetin talebi üzerine uygun görülen kamu görevlilerinin kapalı oturuma alınmasına karar verilebilir.**

Genel Kurulca aksi kararlaştırılmadıkça yukarıdaki fıkrada söz konusu görüşmelerin tutanakları **yeminli stenograflarca tutulur.**

Bakanlar ve dinleyici olarak Cumhurbaşkanı kapalı oturumlarda bulunabilirler.

Kapalı oturum sırasındaki görüşmeler hakkında, kapalı oturumda bulunanlar ve bulunma hakkına sahip olanlar tarafından hiçbir açıklama yapılamaz. Bunlar Devlet sırrı olarak saklanır.

Kapalı oturumu gerektirmiş olan sebep ortadan kalkınca, Başkan, açık oturuma geçilmesini teklif eder. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

AÇIKLAMA: Kapalı oturuma geçilmesi için karar alınması zorunlu hale getirilmiştir. Kimlerin kapalı oturumda bulunabileceği ve tutanakların nasıl tutulacağı uygulamaya uygun hale getirilmiştir.

Kapalı oturum tutanakları

MADDE 55– Kapalı oturum tutanakları ile oturuma ilişkin diğer belgeler mühürlü torbaya konarak mumla mühürlenir ve Başkan, kâtip üyeler ve tutanak ile arşiv müdürlerinin imzalayacağı teslim tutanağı ile Meclis arşivine teslim edilir.

Kapalı oturum tutanakları ve özetleri, kapalı oturum tarihinden itibaren on yıl geçtikten sonra yayımlanabilir. Bunların daha önce veya sonra yayımlanması hususunda Genel Kurul, Danışma Kurulunun teklifi üzerine işaret oyuyla karar verir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KANUNLARIN YAPILMASI

Kanun teklifi ve tasarısı önerme yetkisi ve geri alma

MADDE 56– Milletvekilleri ile **komisyonlar kanun teklifi**, Bakanlar Kurulu kanun tasarısı önermeye yetkilidir.

Teklifler bir ya da birden fazla milletvekili tarafından verilebilir. **Komisyon tarafından verilen tekliflerde komisyon üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun imzası aranır.** Tasarılar ise bütün bakanlar tarafından imzalanır.

Teklifler ve tasarılar gerekçeli **ve gerekli diğer destekleyici bilgi ve belgelerle birlikte** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulur.

Konu itibarıyla aralarında bağlantı bulunması nedeniyle birden fazla kanunda değişiklik yapılmasını gerektiren haller dışında bir tasarı veya teklif ile birden fazla kanunun hükümlerinde değişiklik yapılamaz. Bir çerçeve madde ile birden fazla maddede değişiklik yapılamaz. Bu koşullara uymayan tasarı ve teklifler Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından iade edilir.

Hükümet veya teklif sahibi verilen kanun tasarısı veya tekliflerini komisyon karara bağlamadan önce geri alabilirler. Bu tasarı ve teklifler gündeme alınmışlarsa geri alınmaları için Genel Kurulun karar vermesi gerekir. **Geri alma işlemi Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır.**

Kanun yapım tekniğine ilişkin diğer hususlar Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.

AÇIKLAMA: Komisyonlara kanun teklif etme yetkisi verilmiştir. Torba kanun uygulaması yasaklanmıştır.

Seçimlerin yenilenmesi halinde tasarı, teklif ve önergelerin durumu

MADDE 57– Bir yasama döneminde sonuçlandırılmamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır. Ancak, Hükümet, ilgili komisyon veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu tasarı veya teklifleri yenileyebilirler.

Yasama dönemi başında, önceki dönemde verilmiş soru, Meclis araştırması, genel görüşme ve gensoru önermeleri hükümsüz sayılır.

Hükümetin çekilmesi halinde kanun tasarı ve teklifleri

MADDE 58– Bakanlar Kurulunun herhangi bir sebeple çekilmesi halinde yeni Bakanlar Kurulu güven oyu alıncaya kadar, Anayasa ve İçtüzük değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin komisyonlarda ve Genel Kurulda görüşülmesi ertelenir. Ancak, Bakanlar Kurulunun öncelikli olduğunu bir yazı ile Başkanlığa bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunur.

Raporda ret istemi

MADDE 59– Bir kanun tasarı veya teklifinin komisyonca reddi istenir ve rapor da Genel Kurul tarafından benimsenirse, kanun tasarı veya teklifi reddedilmiş olur. Rapor benimsenmezse komisyona geri verilir.

Komisyonlara havale ve havaleye itiraz

MADDE 60– Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı gelen tasarı ve teklifleri ilgili komisyona havale eder. **Tasarı ya da teklifin birden çok komisyonun ihtisası dâhilinde olması halinde oluşturulacak bir özel komisyona da havale yapılması mümkündür.**

Yapılan havale Meclis Resmi Bülteninde ve elektronik ilan panosunda yayımlanır.

Havaleye ilişkin esaslar Başkanlık Divanı tarafından kararlaştırılır.

Havaleye yapılacak itirazlar tasarı veya teklifin Meclis Resmi Bülteninde yayımlanmasından sonra iki gün içinde en az on milletvekili tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yazılı olarak yapılır. Başkan Komisyon Başkanları Kurulunu toplayarak itirazı karara bağlar. Havale değişikliği Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır.

AÇIKLAMA: Esas ve tali komisyon ayrımı kaldırılmıştır. Havaleye ilişkin esasların Başkanlık Divanı tarafından belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Havaleye itirazların nasıl olacağı düzenlenmiştir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi

MADDE 61– Tasarı veya tekliflerin üzerinde genel kurulda görüşme açılır.

Bu görüşmelerde komisyon raportörü veya temsilcisi, hükümet, siyasi parti grupları ve grubu olmayan milletvekilleri Danışma Kurulunca belirlenen sürelerde konuşabilir.

Konuşmalar tamamlandıktan sonra yirmi dakika süreyle soru-cevap işlemi yapılır. Daha sonra maddeler üzerinde önerge işlemi yapılır ve önergeler ayrı ayrı oylanır.

Tasarı ya da teklifin tümü oylanır.

Tasarı ya da teklifin maddeleri üzerinde verilen önergelerin oylaması işaretle, tümünün oylaması açık oylama ile yapılır.

AÇIKLAMA: Tasarı ve teklifler üzerinde toplam bir görüşme yapıldıktan sonra soru-cevap işlemi yapılır.

Genel Kurul önergesi

MADDE 62- Anayasada, kanunlarda veya İttüzükte aksine bir hüküm yoksa kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin değıştirilmesi veya reddi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, hükümet, siyasi parti grupları ve grubu olmayan milletvekilleri değışiklik önermeleri verebilir. Bir önermeyle birden fazla maddede değışiklik önerilemez.

Uluslararası anlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin kanun tasarılarının Genel Kuruldaki görüşmelerinde önerme verilemez. Ancak anlaşma metnine uygun olarak hükümetin önerisiyle çekince ve beyan konulabilir.

Genel Kurul önermelerinde, değıştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan veya şarta bağılı önermeler işleme konulmaz.

Danışma Kurulu tarafından aksi kararlaştırılmadıkça kanun tasarısı ve teklifleri üzerinde verilebilecek önerme sayısı madde sayısı kadardır. Toplam önerme sayısı siyasi parti grupları ile grubu olmayanlar arasında üye sayısı oranında dağıtılır. Grubu olmayan milletvekillerine düşen önerme sayısı düşüldükten sonra kalan önerme sayısının üçte biri iktidar grubuna verilir, üçte ikisi muhalefete mensup siyasi parti grupları arasında eşit olarak dağıtılır. Hükümet iktidar grubuna düşen önerme hakkından kullanır. Tasarısı veya teklif üzerinde hükümetin, siyasi parti gruplarının ve grubu olmayan milletvekillerinin en az bir önerme verme hakkı saklıdır. Siyasi parti grupları tarafından verilen önermede, siyasi parti grup başkanvekillerinden en az birinin imzası bulunur.

Genel Kurul önermeleri, işin kesin gündeme alınmasından itibaren görüşüleceğı gündem en geç bir gün önce saat 15:00'e kadar verilir. Bu süre dışında verilen önermeler hiçbir şekilde işleme konulmaz. Ancak bütün siyasi parti gruplarının imzasıyla görüşmenin her aşamasında ortak önerme verilebilir. Ortak önermeler toplam önerme sayısına dahil edilmez.

Genel Kurul önermeleri verildikten sonra komisyona, gruplara ve milletvekillerine duyurulur.

Görüşülmekte olan tasarısı veya teklifin konusu olmayan diğerk kanunlarda ek ve değışiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değışiklik önermeleri işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarısı veya teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan, ancak tasarısı veya teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değıştirilmesini veya metne ek veya geçici madde eklenmesini isteyen ve komisyonun üye tam sayısının salt çoğunlukla katıldığı önermeler işleme alınır, kabulü halinde madde kanun metnine eklenir ve madde teselsülü sağlanır.

Genel Kurul önermeleri gerekçeli olarak verilir. Önermeler ve gerekçeleri beşyüz kelimedem fazla ise, önerme sahibi önermesine beşyüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır.

Genel Kurul önermeleri madde sıralamasına ve aykırılık sırasına göre işleme alınır ve okunmaksızın işaret oyuyla ayrı ayrı oylanır; tutanağına eklenir.

Başkan, önermeye katılıp katılmadığını komisyona ve Hükümete sorar. Komisyon ve Hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Önerme sahibi üç dakika süreyle önermesini açıklayabilir.

Yetki kanunları ve kanun hükmünde kararnamelemler

MADDE 63- Yetki kanunu tasarıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnamelemler, Anayasanın ve İttüzüğün kanunların görüşülmesi için

koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülür.

Usulüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler geri çekilemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bir kanunla kanun hükmünde kararnameleri reddedebilir, aynen veya değiştirerek kabul edebilir. Kanun hükmünde kararnameler diğer bir kanun hükmünde kararname ile de değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir.

Yürürlükten kaldırılan kanun hükmünde kararnameler bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemde kaldırılmaz.

Kanun hükmünde kararnameler, varsa değişiklikleriyle birleştirilerek bütünüyle görüşülür; bölünerek, ayrı metinler haline getirilerek kanunla değişiklik yapılamaz.

Genel Kurulca tümü reddedilen kanun hükmünde kararnameler bir ret metni hazırlanması için komisyona verilir. Komisyonca o birleşim içinde veya en geç takip eden birleşime kadar hazırlanan metin, Genel Kurulda görüşme yapılmaksızın oylanır ve kabulü halinde kanunlaşır.

ALTINCI BÖLÜM DENETİM YOLLARI

Soru

MADDE 64– Soru, Hükümet adına **sözlü veya yazılı olarak** cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konuda bir önerge ile bilgi istemektir.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanabilir.

Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilebilecek konular ile kişilik ve özel yaşama ilişkin konularda soru sorulamaz. Aynı konudaki sorular tek bir önergede sorulur.

Soru önergesi ile istişare amacı güdülemez ve kişisel görüşler ileri sürülemez. Soru önergesine gerekçe ve belge eklenemez.

AÇIKLAMA: Sorunun tanımını özlü bir hale getirilmiş, tanım içinde yer alan niteliğe ilişkin hususlar tanım cümlesinden çıkarılıp ayrı fıkrada düzenlenmiştir. Form soru şeklinde, mesela yalnızca yerleşim yeri adı değiştirilmek suretiyle aynı konuda yüzlerce soru önergesi verilerek hakkın suiistimali niteliğindeki uygulamalara karşı yeni bir hüküm getirilmiştir. Soru sorulamayacak konulara ilişkin ayrı maddede düzenlenen hususlar da soru nitelikleri arasında sayılmıştır. Gensoru önergesi ile aynı konuda soru sorulmasına imkân verilmiştir.

Yazılı soru

MADDE 65– Yazılı soru, cevabının yazılı olarak verilmesi istenen sorudur.

Yazılı soru önergesi ikiyüz kelimeyi geçemez.

Yazılı soru önergesi, Başkanlık tarafından Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderildiği tarihi izleyen günden itibaren onbeş gün içinde cevaplandırılır. Başkanlığa bilgi verilmek suretiyle bu süre bir defaya mahsus olmak üzere onbeş gün daha uzatılabilir.

Yazılı soru önergesi ve cevabı Başkanlık tarafından yayımlanır.

Süresi içinde cevaplandırılmayan soru önermeleri ilan edilir. Başkanlık, soru önermelerini süresi içinde cevaplandırmayan Hükümet üyelerini ve cevaplandırılmayan soru sayılarını aylık olarak Genel Kurulun bilgisine sunar.

AÇIKLAMA: Yazılı soru önermelerine, kısa olması şartındaki belirsizliğini gidermek üzere kelime sınırı getirilmiştir. İletişimdeki gelişme de göz önüne alınarak yazışma yükü doğurana tekit kaldırılmış, ek süre istemi de bir aydan onbeş güne indirilmiştir. Kendilerine yöneltilen soruları süresi içinde cevaplandırmayan Bakanlar Kurulu üyelerinin Genel Kurulun bilgisine sunulması yoluyla cevaplandırılmayan önermeler için yeni bir müeyyide öngörülmüştür. Bilgi Edinme Kanunundaki sürelerle denkleştirilmek amacıyla süreler kısaltılmıştır.

Sözlü soru

MADDE 66– Sözlü soru, cevabının sözlü olarak verilmesi istenen sorudur.

Sözlü soru önermesi yüz kelimeyi geçemez.

Genel Kurulda cevaplandırılması istenen sözlü soru önermeleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına, komisyonda cevaplandırılması istenen sözlü soru önermeleri Komisyon başkanlığına verilir. Milletvekilleri tarafından Genel Kurulda cevaplandırılması istenen ancak Danışma Kurulunca kesin gündeme alınmayan sorular ilgili komisyona havale edilir.

Genel Kurulda her hafta Salı günü milletvekili serbest konuşmalarından sonra sözlü sorular için bir saat süre ayrılır.

Danışma Kurulu Genel Kurulda sorular için bir birleşimde ayrılan sürede üye sayısını dikkate alarak her siyasi parti grubuna ve grubu olmayan milletvekillerine düşen soru sayısını tespit eder ve kesin gündeme alır. Soru görüşmelerinde grubu olmayan milletvekillerine en az bir soru ayrılır.

Cevaplandırılacak sözlü soru önermeleri Başbakanlığa ve ilgili bakanlıklara bildirilir.

Cevaplandırılacak sözlü soru önermesi Genel Kurulda ayrıca okunmaz; soru sahibine sorusunu sorması için yerinden iki dakika süre verilir. Soru sahibinin olmaması halinde soru önermesi okunur. Hükümet üyesinin iki dakikalık cevabından sonra ek açıklama isteyen soru sahibine bir dakika süre tanınır. Ek açıklama talebi üzerine Hükümet üyesine bir dakika süre verilir ve görüşmeler tamamlanır.

AÇIKLAMA: Sözlü soruların Genel Kurul Gündeminde birikmesi önlenmiş ve Genel Kurul Gündemine alınmayan sözlü soruların komisyondaki cevaplandırılmasına imkân tanınmıştır. Grupların ve grup üyesi olmayan milletvekillerinin güçleri oranında sorusunun işlem görmesi prensibi benimsenmiştir. Gruplara cevaplandırılacak soruyu belirleme hakkı tanınmıştır. Sorunun sözlü olarak sorulması imkânı tanınarak cevaplandırma yöntemi diyalog şeklinde düzenlenmiştir.

Sözlü sorunun komisyonda cevaplandırılması

MADDE 67 – Komisyon Başkanlığı havale edilen sözlü soru önermelerini, Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderir.

Komisyonlar sözlü soru görüşmeleri için ayda en az bir kez toplanır.

Komisyon Başkanı gündemine aldığı sözlü soru önermelerini toplantı gününden en az beş gün önceden Hükümete, komisyon üyelerine ve önerge sahiplerine bildirir.

Sözlü soru önermeleri komisyonda, ilgili müsteşar veya diğer en üst yönetici tarafından da cevaplandırılabilir.

Sözlü soru önergesi, komisyona havale edildiği tarihten itibaren en geç altmış gün içinde cevaplandırılır. Süresi içinde cevaplandırılmayan soru önergeleri ilan edilir. Başkanlık, soru önergelerini süresi içinde cevaplandırmayan Hükümet üyelerini ve cevaplandırılmayan soru sayılarını Genel Kurulun bilgisine sunar.

AÇIKLAMA: Yeni bir yöntem olarak komisyonlarda sözlü soru görüşülmesi sağlanmış, uzmanlık alanlarıyla ilgili hususlarda komisyonların daha etkili denetim yapabilmelerinin önü açılmıştır. Cevaplandırma süresi olarak iki aylık bir süre öngörülerek soruların sürüncemede bırakılması önlenmek istenmiştir.

Acele soru

MADDE 68– Güncel gelişmelerle ilgili ve öncelikli olarak görüşülmesinde kamu yararı bulunan konularda muhalefete mensup siyasi parti grupları ve grubu olmayan bir milletvekili tarafından Genel Kurulda acele soru sorulabilir. Her hafta Çarşamba günü serbest konuşmalardan sonra bir saat süreyle acele soru görüşmeleri yapılır.

Başkan bir saat içinde cevaplandırılacak toplam soru sayısını saptar. Bu sorulardan bir tanesi grubu olmayan milletvekillerine verilmek kaydıyla geriye kalan sorular muhalefete mensup siyasi parti grupları arasında eşit olarak paylaşılır. Siyasi parti grupları acele sorularını işlemin yapılacağı günden bir önceki gün saat 12.00'ye kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirir.

Acele soru için iki, hükümetin cevabı için dört, ek açıklama istemi için bir ve hükümetin son açıklaması için bir dakika süre verilir.

AÇIKLAMA: Yeni bir soru yolu olarak yalnızca muhalefete tanınan acele soru metodu ile güncel ve öncelikli konularda etkili bilgi edinme ve denetim gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Başkanlıktan soru

MADDE 69– Türkiye Büyük Millet Meclisi ile ilgili konular hakkında Başkanlıktan sözlü veya yazılı soru sorulabilir.

Bu sorular Başkan veya görevlendireceği başkanvekillerinden biri tarafından cevaplandırılır. Başkanlıktan sözlü soru önergesi Anayasa ve İçtüzük Komisyonunda veya Genel Kurulda cevaplandırılır.

Başkanlıktan soru önergelerine, Hükümete yöneltilen soru önergeleri hakkındaki hükümler uygulanır.

AÇIKLAMA: Başkanlıktan soru kurumu korunarak işleyişine açıklık getirilmiş, hangi komisyonda görüşülebileceği gösterilmiştir.

Genel görüşme

MADDE 70– Genel görüşme toplumu ve devleti ilgilendiren belli bir konunun görüşülmesidir.

Genel görüşme açılması siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan bin kelimeyi geçmeyen bir önergeyle istenebilir.

Danışma Kurulu, genel görüşme önergesinin Genel Kurul kesin gündemine alınmasına veya ilgili komisyona havale edilmesine karar verir. Genel görüşme önergesi Başkanlık veya komisyon başkanlığı tarafından Başbakanlığa veya ilgili bakanlıklara gönderilir.

Genel görüşme önergesi komisyonca altmış gün içinde sonuçlandırılır.

Komisyon, genel görüşme önergesi üzerinde önerge sahibi ile lehte ve aleyhte birer komisyon üyesinin beşer dakikalık konuşmalarından sonra genel görüşme açılmasına karar verebilir. Genel görüşme açılmasına karar verildiği takdirde konuşmacılar ve konuşma süreleri Komisyon Başkanlık Divanı tarafından belirlenir.

Komisyonunda yapılan genel görüşme yeterli görülebileceği gibi Genel Kurul gündemine taşınmasına da karar verilebilir. Komisyon, her halde kararını bir rapora bağlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderir.

Danışma Kurulu genel görüşme önergelerinden hangilerinin ne zaman görüşüleceğini belirler.

Genel Kurulda yapılan genel görüşmede önerge sahibi, komisyon, Hükümet, gruplar, grubu bulunmayan bir milletvekili adına konuşma yapılabilir. Konuşma süresi önerge sahibi ve grubu bulunmayan milletvekili için beş, diğerleri için onar dakikadır.

Konusu aynı olan genel görüşme önergeleri birlikte görüşülebilir.

Genel görüşme önergeleri ve bunlara ilişkin komisyon raporları Başkanlıkça yayımlanır.

AÇIKLAMA: Öngörüşme ve görüşme şeklindeki tekrara yol açan iki görüşme yerine tek görüşme şeklinde genel görüşme yolunun işletilmesi öngörülmüştür. Komisyonlarda da genel görüşme yapılması sağlanmıştır. Belli süre öngörülerek işlerin birikmesi önlenmek istenmiştir. Önergedeki kelime sınırı iki katına çıkarılmıştır.

Meclis araştırması

MADDE 71– Meclis araştırması toplumu ve devleti ilgilendiren belli bir konunun komisyon aracılığıyla araştırılmasıdır.

Meclis araştırması açılması siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan **bin kelimeyi geçmeyecek** bir önergeyle istenebilir.

Danışma Kurulu, Meclis araştırması önergesinin Genel Kurul kesin gündemine alınmasına veya ilgili komisyona havale edilmesine karar verir. Meclis araştırması önergesi, Başkanlık veya komisyon başkanlığı tarafından Başbakanlığa veya ilgili bakanlıklara gönderilir.

Havale tarihinden itibaren altmış gün içerisinde komisyon, önerge üzerinde önerge sahibi ile lehte ve aleyhte birer komisyon üyesinin beşer dakikalık konuşmalarından sonra Meclis araştırması yapılmasına karar verebilir. Komisyon Meclis araştırmasını alt komisyon aracılığıyla da yapabilir.

Komisyon, yapacağı bir görüşmeden sonra araştırmayı yeterli görebileceği gibi Genel Kurul gündemine taşınmasına da karar verilebilir. Komisyon, her halde kararını bir rapora bağlayarak Başkanlığa gönderir.

Danışma Kurulu araştırma önergelerinden hangilerinin ne zaman görüşüleceğini belirler. Genel Kuruldaki görüşmenin ardından Meclis araştırması komisyonu kurulup kurulmaması oylanır.

Genel Kurulda yapılan görüşmede önerge sahibi, komisyon, Hükümet, gruplar, grubu bulunmayan bir milletvekili adına konuşma yapılabilir. Konuşma süresi önerge sahibi ve grubu bulunmayan milletvekili için beş, diğerleri için onar dakikadır.

Konusu aynı olan Meclis araştırması önergeleri birlikte görüşülebilir.

Meclis araştırması önergeleri ve bunlara ilişkin komisyon raporları Başkanlıkça yayımlanır.

AÇIKLAMA: Komisyonların araştırma yapması sağlanmıştır. Belli süre öngörülerek işlerin birikmesi önlenmek istenmiştir. Önergedeki kelime sınırı iki katına çıkarılmıştır.

Meclis araştırması komisyonu

MADDE 72– Meclis araştırmasının yürütülmesi görevi, genel hükümlere göre seçilecek bir **geçici** komisyona verilir.

Bu komisyonun üye sayısı ve çalışma süresi Başkanlığın teklifi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılır. Araştırmasını üç ay içinde bitiremeyen komisyona bir aylık kesin süre verilir. Komisyon bu süre sonunda raporunu Başkanlığa vermediği takdirde süre bitiminden itibaren on beş gün içinde araştırmanın tamamlanmaması nedenleri veya o ana kadar varılan sonuçlar üzerinde Genel Kurulda görüşme açılır. Genel Kurul bu görüşme ile yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir.

Meclis araştırması komisyonu, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden, mahallî idarelerden, sosyal güvenlik kurumlarından, kamu iktisadî teşebbüslerinden, özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından bilgi ve belge istemek, buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyon tutanakları Komisyon Başkanına teslim edilir.

Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların ve sivil toplum temsilcilerinin bilgilerine başvurabilir. Komisyon, Ankara dışında da çalışabilir.

Meclis araştırması komisyonunun raporu hakkında Genel Kurulda, genel görüşme açılır. Meclis araştırması komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra Başkanlıkça gereği için ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilir.

Meclis araştırması faaliyeti sırasında Devlet sırrı veya ticarî sır mahiyetinde bir bilgi ve belgeye ulaşılması halinde, bu konuda ayrı bir rapor düzenlenir. Bu rapor, dağıtılmaz ve Meclis araştırması komisyonunun raporunun görüşülmesine başlamadan önce yapılacak kapalı bir oturumda Başkanlıkça Genel Kurulun bilgisine sunulur.

Meclis araştırmasının ihtisas komisyonlarınca yapıldığı hallerde hüküm bulunmayan durumlarda bu madde hükümleri uygulanır.

Gensoru

MADDE 73– Gensoru önergesi, bir siyasi parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesi bin kelimeyi geçemez.

Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde **Meclis Resmi Bülteninde** yayımlanır. Yayımlanmasını izleyen tarihten itibaren on dört gün içinde görüşülür. Genel Kurulda yapılan görüşmede önerge sahibi, Hükümet, gruplar, grubu bulunmayan milletvekilleri adına konuşma yapılabilir. Konuşma süresi önerge sahibi ve grubu bulunmayan milletvekilleri için on, diğerleri için onbeş dakikadır.

Görüşmeler sonunda gensoru önergesi açık oya sunulur. Önergenin kabul edilmesi halinde güven oylaması yapılır. Güven oylaması, gensorunun kabul edildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.

Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla olur. Oylamada yalnızca güvensizlik oyları sayılır.

AÇIKLAMA: Gensorunun gündeme alınıp alınmaması ve gündeme alınırsa görüşülmesi şeklindeki iki aşamalı görüşme yöntemi yerine tek aşamalı görüşme

yöntemi benimsenmiştir. Önergenin görüşme gününün belirlenmesinde esneklik sağlamak amacıyla on günlük süre ondört güne çıkarılmıştır. Önergedeki kelime sınırı da iki katına yükseltilmiştir.

Meclis soruşturması önergesi

MADDE 74– Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili işlerden dolayı Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebilir.

Bu önergede; hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın cezai sorumluluğu gerektiren fiillerinin görevleri sırasında işlendiğinden bahsedilmesi, bu fiillerinin hangi kanun hükümlerine aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur.

AÇIKLAMA: İfadeler derli toplu şekilde yeniden yazılmıştır.

Meclis soruşturması önergesinin görüşülmesi

MADDE 75– Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen Meclis soruşturması önergesi **verilişinden sonraki üç gün içerisinde Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır** ve Başkanlıkça hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana gönderilir.

Siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınmaz. Ancak bu gruplarda Meclis soruşturması ile ilgili komisyon üyelikleri için gösterilecek adayların tespiti amacıyla seçim yapılabilir.

Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında yapılacak görüşmenin günü, önergenin Başkanlığa verildiği günü izleyen tarihten itibaren bir ay içinde görüşülüp karara bağlanacak şekilde, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir. Bu görüşme günü de hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana bildirilir.

Sırasıyla **önerge sahibinin, şahısları adına olmak üzere her gruptan ve grup üyesi olmayanlardan bir milletvekilinin** ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın konuşacağı bir görüşmeden sonra, Meclis soruşturması açılıp açılmaması hakkında Genel Kurulca gizli oyla karar verilir. **Konuşma süresi önerge sahibi ve grubu bulunmayan milletvekili için beş, diğerleri için onbeş dakikadır.**

AÇIKLAMA: Soruşturma önergesinin görüşmesinde yalnızca şahsı adına konuşma yapılabilmesi, uygulamada konuşmacıların kura ile belirlenmesini gerektirmekte, kurada tüm konuşmacıların aynı siyasi partiye mensup olması gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle her siyasi parti grubuna mensup milletvekiline şahsı adına konuşma imkanı sağlanmıştır. Konuşmacıyı grup belirlemeyecektir ve konuşma grup adına yapılmayacaktır.

Meclis soruşturması komisyonunun kuruluşu

MADDE 76– Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî parti gruplarının güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti grubu için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır.

Komisyon, kendisine bir başkan, bir başkanvekili ve bir raportör seçer.

Ceza Muhakemeleri Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekilleri bu komisyona seçilemezler.

Komisyonadaki kamu görevlileri için de aynı hüküm uygulanır.

AÇIKLAMA: Komisyonun kuruluşuna ilişkin anayasanın 100 üncü maddesindeki hüküm İctüzüğe taşındı. Ayrıca madde yazım bakımından gözden geçirilmiş ve ilgili Kanun adı güncel hale getirilmiştir.

Meclis soruşturması komisyonunun çalışma usulü ve süresi

MADDE 77– Soruşturma komisyonu üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

Komisyonun çalışmaları gizlidir. Bu komisyona kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar. **Komisyon tutanakları ve diğer belgeler, komisyon başkanının bilgisi dâhilinde ve ancak komisyon üyeleri tarafından toplantı salonunda incelenebilir.**

Soruşturma komisyonu raporunu kuruluşundan itibaren iki ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi halinde komisyonun bu konudaki istem yazısı Genel Kurulun bilgisine sunulur ve komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.

AÇIKLAMA: Komisyon çalışmalarındaki gizliliği sağlamak üzere komisyon üyelerinin tutanakları, belgeleri sadece komisyonda inceleyebilmesi öngörülmüştür.

Meclis soruşturması komisyonunun yetkileri

MADDE 78– Komisyon kamu ve özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; Bakanlar Kurulunun bütün vasıtalarından faydalanabilir; Bakanlar Kurulu üyelerini, diğer ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir.

Komisyon, adli mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemeleri Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle, zapt ve arama ile ilgili olarak adli mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adli merciden yazıyla isteyebilir.

Komisyon, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir.

Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında çalışma kararı alabilir.

Soruşturmanın sonuçlandırılması

MADDE 79– Soruşturma komisyonu raporu, Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde yayımlanarak hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilir ve Genel Kurul bilgilendirilir. Rapor, yayımlanmasını izleyen günden itibaren **on dört gün** içinde görüşülür.

Bu görüşmede, komisyona, şahsı adına olmak üzere **her siyasi parti grubundan ve grubu olmayan** bir milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir. Konuşma süreleri yirmi dakikadır. Son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana ait olup konuşma süresi sınırsızdır.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca gizli oyla karara bağlanır.

Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporları ile Genel Kurulun Yüce Divana sevk kararlarında hangi ceza hükmüne dayanıldığı belirtilir.

Komisyunun Yüce Divana sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önerenin kabulüyle mümkün olur.

Yüce Divana sevk kararı ancak üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisince Yüce Divana sevk kararı alınırsa dosya, en geç yedi gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.

AÇIKLAMA: Komisyon raporunun görüşülmesindeki süre esneklik sağlamak için on dört güne çıkarılmış; mevcut İçtüzükte şahsı adına altı milletvekiline verilen söz yine şahsı adına olmak üzere her gruptan ve grubu olmayan bir milletvekiline konuşma imkanı sağlanmış; diğer hükümler korunmuştur.

YEDİNCİ BÖLÜM

KARAR YETER SAYISI, OYLAMA, SEÇİMLER

Karar yeter sayısı

MADDE 80. – Oya **sunulan** bütün hususlar Anayasada, kanunlarda veya İçtüzükte ayrıca hüküm yoksa toplantıya katılan milletvekillerinin salt çoğunluğuyla karara bağlanır. Salt çoğunluk belli bir sayının yarısından fazla olan çoğunluktur. **Ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tam sayısının beşte birinden az olamaz.**

Görüşmeler sırasında işaretle oylamaya geçilirken, **onbeş milletvekili ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle karar yeter sayısı isteyebilir. Karar yeter sayısının bulunmadığı hallerde oylama en geç bir saat sonrasına ertelenir. Yapılan ikinci oylamada da karar yeter sayısı yoksa gündemdeki bir sonraki işe geçilir. Görüşmesi yarım kalan işler bir sonraki birleşimin gündemindeki işler tamamlandıktan sonra görüşülür.**

Oylama şekilleri ve usulleri

MADDE 81 – Oylamalar işaretle, açık veya gizli oylama şeklinde yapılır. Açık oylama milletvekilinin adı ve soyadı ile hangi yönde oy kullandığının tutanaklara geçirildiği oylamadır. İşaretle oylama milletvekilinin adı ve soyadının kaydedilmediği ve sonuçların kabul veya ret şeklinde açıklandığı oylamadır. Gizli oylama milletvekillerinin ne yönde oy kullandıklarının hiçbir şekilde belli edilmediği oylamadır.

İşaretle oylama üyelerin el kaldırması suretiyle yapılır. Tereddüt halinde veya Başkanla kâtip üyeler arasında anlaşmazlık olduğu hallerde oylama elektronik cihazla tekrarlanır.

İşaret oyuna başvurulması gereken hallerde Başkan oylama yapılacağını bildirerek önce oya sunulan hususu kabul edenlerin, sonra kabul etmeyenlerin el kaldırmasını ister. İşaretle oylamada olumlu oylar, olumsuz oylardan fazlaysa, oya konan husus kabul edilmiş; aksi halde, reddedilmiş olur. Oylama sonucu, Başkan tarafından Genel Kurula “kabul edilmiştir” veya “kabul edilmemiştir” demek suretiyle ilân olunur.

Açık oylama elektronik olarak yahut Genel Kurulun kararıyla ad cetvelinin okunması üzerine adı okunan milletvekilinin ayağa kalkarak “kabul”, “ret” veya “çekimser” kelimelerinden birini söylemesi ve böylece oyunun kâtip üyelerce kaydedilmesi suretiyle olur. Milletvekilleri boş oy kullanma hakkına da sahiptir. Oylama sonucu Başkan tarafından Genel Kurula duyurulur.

Açık oylama sırasında elektronik cihaza giremeyen milletvekili oylama sonucu ilan edilmeden ayağa kalkarak durumu başkana bildirmek suretiyle oyunu kullanır.

Gizli oylama, üzerinde hiçbir işaret bulunmayan pullar veya elektronik cihazla yapılır. Gizli oylamanın pulların kutuya atılması suretiyle yapılması halinde milletvekillerine, beyaz, siyah ve gri renkte üç pul birden verilir. Beyaz kare pul kabul, siyah üçgen pul ret ve gri yuvarlak pul çekimsiz oy anlamına gelir.

Anayasada, kanunlarda ve İttüzükte gizli ve açık oyla yapılacağı belirtilen oylamalar dışındaki oylamalar işaret oyuyla yapılır.

Seçimlerde usul

MADDE 82 – Genel Kurul ve komisyonlarda seçimler, kanun ve İttüzükte belirtilmiş başka bir usul yoksa, soyadı ve adı alfabetik sırayla okunan milletvekillerinin oylarını kürsüdeki kutuya atmaları suretiyle yapılır.

Sayım ve döküm işi ad çekmek suretiyle tespit edilecek beş üyeli bir tasnif komisyonu tarafından yerine getirilir. Bu komisyonun oylama sonuçlarına ait tutanağı, aynı oturumda Başkan tarafından Genel Kurula açıklanır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM ÖZEL HÜKÜMLER

Genel veya özel af ilanını içeren kanun tasarısı ve teklifleri

MADDE 83 – Genel veya özel af ilanını içeren tasarısı veya tekliflerin Genel Kurulda kabulü Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile mümkündür. Tasarısı veya teklif hakkında verilen genel veya özel af ilanını içeren değişiklik önergesinin kabulü halinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması açık oylama suretiyle tekrarlanır.

Seçimlerin yenilenmesi kararı

MADDE 84 – Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, **Anayasa ve İttüzük Komisyonunda** görüşülür. **Anayasa ve İttüzük Komisyonu** raporu Genel Kurulda gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunulur. **Bu karar ancak savaş sebebiyle geri alınabilir.**

Anayasa değişiklik tekliflerinin kabulü

MADDE 85 – Anayasa değişiklik tekliflerinin birinci görüşmesinde teklifin tümü üzerinde görüşme açılır. Teklifin maddelerine geçilmesi üye tam sayısının salt çoğunluğunun açık oyuyla kabul edilir. Maddelere geçilmesi kabul edilen teklifin maddeleri ayrı ayrı görüşülür. Maddeler üzerinde verilen değişiklik önergelerinin işaret oyuyla kabul edilmesi halinde, kabul için gerekli beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması gizli oylama suretiyle tekrarlanır. Birinci görüşmede maddeler ve teklifin tümü üzerinde oylama yapılmaz.

İkinci görüşmeye, birinci görüşmenin bitiminden kırksekiz saat geçmeden başlanamaz. İkinci görüşmede sadece maddeler görüşülür ancak önerge verilemez. Maddelerin kabulü ve görüşmenin sonunda tümünün kabulü üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyu ile mümkündür.

Dilekçe Komisyonu

MADDE 86– Dilekçe Komisyonu, Türk vatandaşlarının ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdikleri dilek ve şikâyetleri inceler.

Komiyon Başkanının dilekçelerle ilgili görev ve yetkileri

MADDE 87 - Komisyon Başkanı Komisyona gelen dilekçeler ile ilgili olarak;

- 1. Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,**
- 2. Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan,**
- 3. Yetkili idari makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen,**
- 4. Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren,**
- 5. Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan,**

dilekçelerin görüşülemeyeceğine karar verir.

Ancak; Komisyon Başkanı, birinci fıkranın (4) numaralı bendi kapsamında olan dilekçelerden kanun teklifi olarak düzenlenmesinde yarar gördükleri ile (5) numaralı bendi kapsamında kalanlardan somut olay ve belgeye dayanan dilekçelerin, Komisyona gönderilmesine karar verebilir.

Başkan tarafından görüşülemeyeceğine dair verilen kararlar Komisyon üyelerine dağıtılır. Dağıtım tarihinden itibaren on gün içerisinde yazılı ve gerekçeli olarak itiraz edilmeyen kararlar kesinleşir. Bu kararlar ilgisine tebliğ edilir.

AÇIKLAMA: İade edilecek dilekçelere ilişkin mevcut İçtüzükte Komisyon Başkanlık Divanına verilen yetkiler komisyon başkanına verilmiştir.

Dilekçelerin Komisyonca incelenmesi ve kararların dağıtılması

MADDE 88 – Komisyon Başkanı tarafından Komisyonca görüşülmesine gerek görülenler ile Komisyon Başkanınca sonuçlandırılmakla beraber süresi içinde itiraza uğrayan dilekçeler Komisyonca incelenerek nihai karara bağlanır.

Dilekçeler hakkında Komisyonca alınan kararlar her yasama yılı sonunda bastırılarak milletvekillerine ve bakanlara dağıtılır.

Cumhurbaşkanının ant içme töreni

MADDE 89 – Yeni Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisinde ant içer. Ant içme töreni, eski Cumhurbaşkanının görev süresinin dolduğu gün yapılır. Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından başka bir sebeple boşalmışsa, ant içme töreni, **seçim sonucunun kesinleşmesini izleyen gün** yapılır. **Cumhurbaşkanının ant içeceği gün TBMM Genel Kurulu toplantı halinde değilse kendiliğinden toplanır.**

Yeni Cumhurbaşkanı ant içmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili eşliğinde Cumhurbaşkanını Genel Kurul Salonuna davet eder. Cumhurbaşkanı, beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde, hitabet kürsüsüne gelir ve ayakta ant içer. Ant içme bitince, İstiklal Marşı çalınır ve Cumhurbaşkanı beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde salondan ayrılır.

Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılması

MADDE 90– Anayasanın 105 inci maddesinin son fıkrası gereğince görevde bulunan veya görevden ayrılmış olan Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasını isteyen önerge, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilir.

Bu önerge derhal Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur; suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanına bildirilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulmasından başlayarak yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.

Bu birleşimde, suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının da dinleneceği bir görüşmeden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az dörtte üçünün oyuyla suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanının Yüce Divana sevkine karar verilebilir. Suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanı, isterse, savunmasını yazılı olarak gönderebilir. Bu savunma Genel Kurulda aynen okunur.

Birinci fıkrada söz konusu önerge ile üçüncü fıkrada söz konusu Yüce Divana sevk kararında, hangi ceza hükmüne dayanıldığı ve suçlandırılması istenen Cumhurbaşkanınca işlendiği ileri sürülen suçun hangi gerekçeyle vatana ihanet sayılması gerektiği belirtilir.

Hükümet programının okunması

MADDE 91 – Cumhurbaşkanınca atanmakla kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun programı, kuruluş tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Genel Kurulda okunur.

Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün ve saat Danışma Kurulunca kararlaştırılır.

Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse, Başkanlıkça derhal toplantıya çağrılır.

Hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güvenoyu

MADDE 92 – Bakanlar Kurulu programının Genel Kurulda okunmasından itibaren iki tam gün geçtikten sonra, program üzerinde görüşme açılır. **Bu görüşmedeki konuşma süreleri Danışma Kurulunca kararlaştırılır.**

Görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra güven oylamasına başvurulur. Güven oylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır.

Güven isteminin görüşülme usulü

MADDE 93 – Başbakan gerekli görürse, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteminde bulunabilir. Bu istem derhal Başkanlıkça duyurulur.

Bu istem üzerine Danışma Kurulu derhal güven isteminin görüşüleceği gün **ve saatleri ile konuşma sürelerini** belirler. Güven istemi üzerinde görüşme, güven isteminin Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmeden yapılamaz ve görüşmeden sonra bir tam gün geçmedikçe oylanamaz. Oylama açık oyla olur.

Başkanlık, üye tam sayısının salt çoğunluğu güvensizlik oyu kullandığı takdirde, Bakanlar Kuruluna güvensizlik oyu verildiğini, aksi halde Bakanlar Kurulunun güvenoyu aldığını bildirir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ, SAVAŞ HALİ İLANI VE SİLAHLI KUVVETLERLE İLGİLİ KARARLAR

Olağanüstü hal ile ilgili kararlar

MADDE 94 – Anayasanın 121 inci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmi Gazetede yayımlanan olağanüstü hal ile ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Yukarıdaki fıkrada söz konusu kararda öngörülen sürenin kısaltılması hakkında siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile birer önerge verilebilir. Oylamadan önce önerge sahibi beş dakikayı geçmemek üzere söz alabilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanan olağanüstü halin süresinin uzatılmasına, değiştirilmesine veya olağanüstü halin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu istemleri bu maddedeki usul ve esaslara göre görüşülür ve karara bağlanır.

Bu madde gereğince yapılacak görüşmeler genel hükümlere göre yapılır.

Sıkıyönetimle ilgili kararlar

MADDE 95– Anayasanın 122 nci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen ve Resmi Gazetede yayımlanan sıkıyönetimle ilgili karar, Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Sıkıyönetim ilanına dair kararın onaylanmasına veya sıkıyönetim süresinin değiştirilmesine veya sıkıyönetimin kaldırılmasına dair Bakanlar Kurulu isteminin ve siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekilinin imzası ile verilecek önergelerin işlem ve görüşmelerinde 94 üncü madde hükümleri uygulanır.

Olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerinin görüşülmesi

MADDE 96 – Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içinde görüşülür ve karara bağlanır.

Danışma Kurulu, kanun hükmünde kararnameyi en geç onbeş gün içinde görüşülecek şekilde komisyon gündemine koyar.

Savaş hali ilanı

MADDE 97 – Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, yabancı bir devlete karşı veyahut belli bir devleti hedef tutmayıp Türkiye için savaş hukukunun yürürlüğe girmesini gerektiren hallerde savaş hali ilanına, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

Ancak, Anayasanın 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisini toplantıya çağırır.

Silahlı kuvvet gönderilmesi veya kabulü

MADDE 98 – Anayasanın 92 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına belli bir süre için, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisince izin verilir. Bu kararı Cumhurbaşkanı uygular.

ONUNCU BÖLÜM

YASAMA DOKUNULMAZLIĞI VE ÜYELİĞİN DÜŞMESİ

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması istemi

MADDE 99 – Bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki istemler Başkanlıkça, Anayasa ve İçtüzük ile Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona havale edilir.

Anayasa ve İçtüzük ile Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyonun Başkanlık Divanı Anayasa ve İçtüzük Komisyonunun Başkanlık Divanıdır.

Hazırlık Komisyonu ve görüşmeleri

MADDE 100 – Karma Komisyon başkanı, dokunulmazlık dosyalarını incelemek üzere ad çekme suretiyle beş üyeli bir hazırlık komisyonu teşkil eder.

Hazırlık komisyonu kendine gizli oyla bir başkan ve bir kâtip üye seçer.

Bu komisyon bütün belgeleri inceleyip gerekirse o milletvekilini dinler; tanık dinleyemez.

Hazırlık komisyonu raporunu göreve başlamasından itibaren en geç bir ayda verir.

Bu rapor Karma Komisyonda bir ayda sonuçlandırılır.

Karma Komisyon raporu

MADDE 101– Karma Komisyon, hazırlık komisyonunun raporunu ve eklerini görüşür.

Karma Komisyon dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kovuşturmanın milletvekilliği veya bakanlık sıfatının sona ermesine kadar ertelenmesine karar verir.

Karma Komisyon raporu, kovuşturmanın ertelenmesi şeklinde ise Başkanlıkça Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır. Dağıtımdan itibaren on gün zarfında bu rapora itiraz edilmezse rapor kesinleşir.

Rapor, dokunulmazlığın kaldırılması şeklinde ise veya üçüncü fıkra gereğince itiraz edilmişse Genel Kurulda görüşülür.

Kovuşturma ertelenmiş ve bu karar Genel Kurulca kaldırılmamış ise, dönem yenilenmiş olsa bile milletvekilliği sıfatı devam ettiği sürece ilgili hakkında kovuşturma yapılamaz.

Savunma hakkı

MADDE 102 – Dokunulmazlığının kaldırılması istenen milletvekili isterse hazırlık komisyonunda, Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendini savunur veya bir üyeye savundurur.

Savunma için çağrıda bulunulan milletvekili davete uymazsa evrak üzerinde karar verilir.

Son söz her halde savunmanındır.

Dokunulmazlığın kaldırılmasını üyenin bizzat istemesi yeterli değildir.

Üyeliğın düşmesi

MADDE 103– İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar eden, Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin üyeliği düşer.

Partisinin temelli kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olduğu Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararında belirtilen milletvekilinin milletvekilliği, bu kararın Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlandığı tarihte sona erer. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı bu kararın gereğini derhal yerine getirip Genel Kurula bilgi sunar.

Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma

MADDE 104 – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden istifa eden milletvekilinin istifa yazısının gerçekliği Başkanlık Divanınca yedi gün içinde incelenip tespit edildikten sonra üyeliğinin düşmesine Genel Kurulca görüşmesiz karar verilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.

Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi sürdürme

MADDE 105– Anayasanın 82 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşmayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve İçtüzük ile Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu rapor, Genel Kurulda görüşülür. Üyelik sıfatının düşmesi söz konusu olan milletvekili, isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanındır.

Üyeliğin düşmesi, Genel Kurulda gizli oyla karara bağlanır. Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Milletvekillerinin devamsızlığı

MADDE 106– Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve İçtüzük ile Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir. **Yoklamalardan ve açık oylamalardan muaf sayılacak milletvekilleri, Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.**

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verirse üyeliği düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanındır.

Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Bir yasama yılı içinde izinsiz veya özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.

Devamsızlık ve izin

MADDE 107 – Genel Kurulda veya komisyonlarda yapılan yoklama veya açık oylamalarda özürsüz veya izinsiz olarak bulunmayan milletvekili o birleşimde yok sayılır.

Başkan yazıyla başvuran bir milletvekiline on günü aşmamak üzere izin verebilir.

Daha uzun süreli izinler için, Başkanlık Divanı karar verir ve bu karar Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır.

Devamsızlık cetveli

MADDE 108 – Başkanlık Divanı milletvekillerinin Genel Kurul veya komisyon çalışmalarına katılmadığı günleri gösterir bir cetvel düzenleyerek bu cetvelin ilgili üyelere ait kısımlarını özel surette kendilerine gönderir.

Cetvele itirazı olan milletvekili aldığından başlayarak yedi gün içinde yazı ile itiraz edebilir.

Başkanlık Divanı itirazı inceler; gerekiyorsa ilgili üyeden bilgi ve belge ister, bundan sonra varacağı sonuca göre devamsızlık cetveli yayımlar.

Devamsızlık cetveli bir yasama yılı içinde en az üç defa yayımlanır.

İki ay için izin alanların ödenek ve yollukları

MADDE 109 – Bir yasama yılı içinde aralıksız olarak iki ay veya daha fazla izin almış olan milletvekillerine ödenek ve yolluklarının verilebilmesi Başkanlık Divanının kararına bağlıdır. Bu karar Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır.

ONBİRİNCİ BÖLÜM DİSİPLİN HÜKÜMLERİ

Disiplin cezaları

MADDE 110 – Milletvekillerine verilebilecek disiplin cezaları şunlardır:

1. Uyarma;
- 2. Konuşma yasağı;**
3. Kınama;
4. Meclisten geçici olarak çıkarma.

Uyarma

MADDE 111 – Uyarma cezasını gerektiren haller şunlardır:

1. Söz kesmek;
2. Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak;
3. Şahsiyatla uğraşmak.

Uyarma cezasının verilmesi

MADDE 112 – Uyarma cezası verilmesinin gereğini takdir ve yerine getirme yetkisi, Başkana aittir.

Uyarma cezası alan milletvekili kendisini savunmak için söz isterse, bu üyeye oturumun veya birleşimin sonunda söz verilir. Başkan, gerekirse, daha önce söz verebilir.

Başkan, milletvekilinin açıklamasını yeterli görmezse, uyarma cezasını kaldırmaz; yeterli görürse, uyarma cezasını kaldırdığını bildirir.

Bir milletvekili aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alırsa, durum, tutanak özetinde belirtilir.

Konuşma yasağı

MADDE 113 – Aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alan milletvekilinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemesi Başkanın teklifi üzerine, Genel Kurulca görüşmesiz ve işaret oyu ile yasaklanabilir.

Kınama

MADDE 114 – Kınama cezasını gerektiren haller şunlardır:

1. Aynı birleşimde iki kere uyarma cezası aldığı halde bunu gerektiren hareketten vazgeçmemek;
2. Bir ay içinde üç kere uyarma cezasına uğramış olmak;
3. Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek ve hareketler yapmak;
4. Saldırıda bulunmak;
5. Mecliste gürültü ve kavgaya sebep olmak veya Meclisin görevini yerine getirmesini önlemek için toplu bir harekete girişilmesine önayak olmak.

Meclisten geçici çıkarma

MADDE 115 – Meclisten geçici olarak çıkarma cezası aşağıdaki hallerde verilir:

1. Aynı birleşim sırasında üç kere kınama cezasına uğramak;
2. Bir ay içinde beş kere kınama cezası almak;
3. Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline hakarete bulunmak, sövmek veya onları tehdit etmek yahut Türkiye Cumhuriyetine veya onun Anayasa düzenine sövmek;
4. Görüşmeler sırasında halkı veya devlet kuvvetlerini yahut kamu organ, kuruluş ve görevlilerini kanun dışı hareketlere, ayaklanmaya veya Anayasa hükümlerini bozmaya teşvik veya tahrik etmek;
5. Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, bahçe ve arsaları içine silahlı olarak girmek;
6. Meclis yapıları yahut eklentileri içinde yasak bir eylemde bulunmak.

Meclisten geçici çıkarma cezasının sonuçları

MADDE 116 — Meclisten geçici olarak çıkarma cezası, en çok üç birleşim için verilir.

Bu ceza, verilir verilmez derhal yerine getirilir. Bu cezaya uğrayan milletvekili cezasının yerine getirilmesine karşı gelirse, Başkan, oturumu derhal kapatarak o milletvekilinin salondan çıkartılmasını idare amirlerinden ister.

Bu cezaya çarptırılan milletvekili, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Genel Kurul, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince katılamaz.

Disiplin cezalarında savunma ve özür dileme

MADDE 117 – Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca görüşmesiz, işaret oyu ile kararlaştırılır.

Böyle bir cezaya uğratılması teklif edilen milletvekilinin savunmasını yapmak yahut bunu bir arkadaşına yaptırmak hakkıdır.

Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları, tutanak özetine geçirilir.

Geçici olarak Meclisten çıkarma cezasına uğrayan bir milletvekili izin alıp kürsüden açıkça af dilerse Meclise girmek hakkını kazanır.

Disiplin cezaları Bakanlar Kurulu üyeleri hakkında da uygulanır.

ONİKİNCİ BÖLÜM ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Siyasi Etik Kurulu

Madde 118- Siyasi etik kültürünü geliştirmek, milletvekillerinin mevzuat ve Başkanlık Divanınca belirlenen davranış kurallarını ihlaline ilişkin hususları incelemek ve milletvekilliğiyle bağdaşmayan işlere ilişkin itirazları inceleyip karara bağlamak üzere Başkanlık Divanınca en az beş üyeden oluşan Etik Kurulu teşkil edilir.

Milletvekillerinin davranışları ile ilgili Anayasa, kanunlar ve İçtüzükte yer alan özel hükümler saklıdır. Siyasi Etik Kurulunun çalışma usul ve esasları Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.

AÇIKLAMA: Siyasi Etik Kurulu her gruptan en az bir üye olmak şartıyla siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsil edilebileceği şekilde oluşturulur. Kurulun öncelikli görevi siyasi etik konusunda yasal alt yapıyı oluşturmaktır.

Parlamento Akademisi

Madde119 - Parlamento'ya, yasama ve denetim sürecine ilişkin olarak;

1. Araştırma ve çalışmalar yapmak,
2. Kamu kurum ve kuruluşları ile parlamento arasında işbirliğini arttırmak,
3. Üniversitelerle ortak çalışmalar yapmak,
4. Uluslararası muadilleri ile işbirliği yapmak,
5. Sivil toplum katılımını sağlamak,
6. Eğitim programları düzenlemek,
7. Yayın yapmak,

amacıyla Parlamento Akademisi kurulur.

Parlamento Akademisinin çalışma usul ve esasları Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.

Tutanak türleri, tutulması ve tutanakta düzeltme

MADDE 120 – Genel Kurulda, tam ve özet olmak üzere, iki türlü tutanak tutulur.

Tam tutanak, ses alma makinesinin yardımıyla stenograflar ve İçtüzüğün gerektirdiği hallerde kâtip üyeler tarafından tutulur ve tutanak dergisinde yayımlanır. Tutanaklar dışında hangi metinlerin Tutanak Dergisinde yayımlanacağı Başkanlık Divanınca belirlenir.

Tam tutanağın bastırılıp dağıtılmasından başlayarak onbeş gün içinde ilgililer, gereken düzeltmelerin yapılması için Başkanlığa yazıyla başvurabilirler.

Bu başvurma üzerine, Başkanlık Divanı, gereken incelemeyi yapar. Başkanlık Divanı düzeltme istemini haklı görürse, bir düzeltme yayımlanır ve takip eden ilk tutanak dergisine eklenir.

Bir milletvekili veya bakan kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesi hakkında söz isterse, Başkan, beş dakikayı geçmemek üzere söz verir.

Bir yasama yılının son birleşiminin tutanak özeti katip üyeler tarafından hemen orada yazılarak o birleşimin tutanağına eklenir.

Kolluk tedbirleri

MADDE 121 – Başkan asker, polis veya özel güvenlik birimi aracılığıyla Türkiye Büyük Millet Meclisine ait bina, bahçe ve arsaların iç ve dış güvenliğiyle ilgili tertip ve tedbirleri almakla yükümlüdür. Muhafız taburu ile güvenlik kuvveti Başkanın emri altındadır.

Silah taşıma yasağı

MADDE 122 – Muhafız taburu ile emniyet kuvvetlerindeki görevlilerle Başkanın istemi üzerine çağırılan silahlı kuvvetler ve güvenlik kuvvetleri hariç Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, bahçe, arsa ve eklerine silahla girmek yasaktır. Bu hükme aykırı hareket edenler Başkanlıkça derhal dışarı çıkartılır.

Çalışma salonlarına girme yasağı ve ziyaretçiler

MADDE 123 – Genel Kurul salonu ile komisyon odalarına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden, Meclis memur ve hizmetlilerinden, Hükümetin iş için gönderdiği memurlardan ve çağırılan sivil toplum temsilcileri ile uzmanlardan başka kimsenin girmesi yasaktır. Girenler Başkanlıkça dışarı çıkartılır.

Ziyaretçilerin ziyaret usulleri Başkanlık Divanınca belirlenir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi eski üyeleri

MADDE 124– Türkiye Büyük Millet Meclisi eski üyeleri, yasama, ödenek ve yolluk, Genel Kurul ve parti grup toplantılarına girme hakları dışında kalan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine tanınan bütün haklardan yararlanırlar.

Basın

MADDE 125 – Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul ve komisyonlarındaki çalışmaları takip edecek basın ve yayın mensuplarına, Başkanlıkça özel bir giriş kartı verilir. Bu kartı taşımayan basın ve yayın mensupları, Türkiye Büyük Millet Meclisinde basına ayrılan yerlere giremezler. Bu özel kartlarla ilgili esaslar, Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.

Türk ve yabancı basın ve yayın mensuplarına özel dinleme locaları ve çalışma büroları ayrılması, Meclis binasının diğer kısımlarına girebilmeleri ve basın ve yayın mensuplarına ilişkin sair hususlar, Başkanlık Divanınca kararlaştırılır.

Dinleyiciler

MADDE 126 – Dinleyiciler, birleşimin devamı süresince kendilerine ayrılan yerlerde sükûnet içinde oturmak zorundadır.

Dinleyiciler görüşmelerde kabul veya ret yönünde söz, alkış yahut herhangi bir hareketle kendi düşüncelerini ortaya koyamaz.

Bu yasağa uymayanlar, o yerin düzenini korumakla görevli olanlar tarafından hemen dışarı çıkarılır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi içinde suç işlenmesi

MADDE 127 – Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, bahçe ve arsaları içinde milletvekillerinden ve Bakanlar Kurulu üyelerinden başka bir kimse bir suç işler ve bu suç savcılığın kendiliğinden kovuşturma açamayacağı fiillerden olursa, görevliler şüpheliyi dışarı çıkartır.

Eğer suç, savcılığın kendiliğinden kovuşturma açabileceği fiillerden ise, şüpheli hemen savcılığa teslim edilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin suç işlemeleri halinde Anayasanın 83 üncü maddesindeki hükümlere göre işlem yapılır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin heyetle temsili

MADDE 128 – Türkiye Büyük Millet Meclisinin temsil edilmesi gereken yurt içindeki törenlerde Başkan veya Başkanlık Divanı üyeleri Türkiye Büyük Millet Meclisi adına hazır bulunur.

Böyle bir törene Türkiye Büyük Millet Meclisi adına bir heyet gönderilmesi gerektiği takdirde, bu heyet üyelerinin sayısı Başkan tarafından tespit edilir. Bu heyette her siyasî parti grubundan en az bir milletvekili bulunur. Bu heyete Başkan veya göstereceği başkanvekillerinden birisi başkanlık eder.

İç hizmetlere dair mevzuat

MADDE 129– Türkiye Büyük Millet Meclisinin iç hizmetleri, kanunlara ve bu İçtüzüğe uygun olarak yürütülür.

Anayasaya, kanuna ve İçtüzüğe uygun olmak şartıyla Başkanlık Divanı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iç hizmetlerine ait olmak üzere düzenleyici kararlar alabilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kütüphanesinden yararlanma

MADDE 130– Türkiye Büyük Millet Meclisi kütüphanesinden yararlanma şartları, Başkanlık Divanınca onaylanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin dış denetimine ilişkin raporlar

MADDE 131- **Dış denetim raporlarına ilişkin inceleme sonuçları Başkanlıkça Meclis Resmi Bülteninde yayımlanır. Bu inceleme sonuçlarına yayımı tarihinden itibaren on gün içinde en az yirmi milletvekilinin yapacağı yazılı itiraz Genel Kurulda lehte ve aleyhte ikişer milletvekilinin beşer dakikalık konuşmalarından sonra işaretle oya sunulur. İtirazın kabul edilmesi halinde inceleme sonuçları yeniden değerlendirilmek üzere bir defaya mahsus olmak üzere Başkanlık Divanına geri gönderilir.**

İçtüzüğün değiştirilmesi

MADDE 132– İçtüzük değişikliği teklifleri milletvekilleri ve komisyonlar tarafından yapılır. İçtüzük teklifleri, kanun teklifleri gibi görüşülür.

Teklifler, Anayasa ve İçtüzük Komisyonunda incelendikten sonra, bu Komisyonun raporu esas olmak üzere, Genel Kurulda görüşülür ve sonuçlandırılır.

Anayasa ve İçtüzük Komisyonu, İçtüzükte karşılaşılan boşluk ve aksaklıkları ve bunların doldurulması ve düzeltilmesi için uygun gördüğü tedbirleri, bir rapor halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Başkan da İçtüzüğün uygulanması konusunda bu komisyondan görüş isteyebilir.

İçtüzük değişiklikleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı olarak Resmî Gazetede yayımlanmakla yürürlüğe girer; kararda ileriye ait başkaca bir yürürlük tarihi de gösterilebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarının yayımlanması ve yürürlüğe girmesi

MADDE 133– Bu İçtüzükte bahis konusu Başkanlık Divanı tarafından hazırlanan yönetmelikler ve düzenleyici kararlar Resmî Gazetede yayımlanmakla yürürlüğe girer; kararda ileriye ait başkaca bir yürürlük tarihi de gösterilebilir.

Meclis kararları ile Meclisin yaptığı seçimlerin sonuçlarından ve Başkanlık Divanı kararlarından hangilerinin Resmî Gazetede yayımlanacağı Başkanlık Divanının hazırlayacağı bir yönetmelikte belirtilir.

Yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 134– 2.3.1973 tarihli ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1- Bu İçtüzüğün yürürlüğe girmesinden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuş olan ve komisyonlar ile Genel Kurul gündeminde bulunan kanun hükmünde kararnameler hakkında bu İçtüzük hükümleri uygulanmaz. Danışma Kurulu bu kanun hükmünde kararnameler için özel görüşme yöntemi belirleyebilir.

Yürürlük

MADDE 135 – Bu İçtüzük, 1 Ekim 2009 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 136– Bu İçtüzük, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.